

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ÜNSTİTÜSÜ
SERAMİK ANA SANAT DALI

DOĞAL TEDAVİDE KULLANILAN
BİTKİLERİN ÇAĞDAŞ SERAMİK
SANATINDA İMGE OLARAK
YORUMLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Halil Fazıl ERCAN

HAZIRLAYAN
Ayşe CEYLAN

MALATYA-2025

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SERAMİK ANA SANAT DALI

DOĞAL TEDAVİDE KULLANILAN BİTKİLERİN
ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA İMGE OLARAK
YORUMLANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Halil Fazıl ERCAN

HAZIRLAYAN

Ayşe CEYLAN

MALATYA-2025

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Halil Fazıl Ercan'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Doğal Tedavide Kullanılan Bitkilerin Çağdaş Seramik Sanatında İmge Olarak Yorumlanması” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı olmadan tarafımdan yazıldığını ve faydalandığım bütün kaynaklar yöntemine uygun şekilde kaynakçada belirtildiğini onurumla doğrularım.

Ayşe CEYLAN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde maddi ve manevi desteğiyle bana yol gösteren bilgi dolu tecrübeleriyle katkıda bulunan danışmanım Doç. Dr. Halil Fazıl Ercan'a teşekkür ederim. Ayrıca emeklerini her zaman hissettiğim ve beni yürekten destekleyen canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe CEYLAN

ÖZET

Doğal tedavide kullanılan bitkilerinin çağdaş seramik sanatında yansımalarını konu alan bu tez, üç bölümden ve sonuç kısımdan oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Türkiye’de doğal tedavi yöntemi olan Fitoterapi ‘de kullanılan bitki özelliklerinin insan vücudundaki etkileri araştırılmıştır.

İkinci bölümde, sanatta bitki imgesi kavramına değinilmiş ve sanatçıların ortaya koyduğu bitki konulu özgün plastik sanat eserleri araştırılarak örneklerle aktarılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde, tez konu alanı kapsamında yapılan araştırmaların sonucunda elde edilen tedavi amaçlı kullanılan bitkilerin sanattaki kullanımının kavramsal bilgiler ışığında eskizler tasarlanmış ve seramik malzemeyle şekillendirilerek dekor, sır, dokularla oluşturulmuştur.

Günümüzde kullanılmakta olan Doğal tedavi Fitoterapötik bitkilerin özellikleri, tasarım ilke ve elemanlar doğrultusunda üç boyutlu özgün çalışmalarda ortaya konulan seramik uygulamalar ve tasarımlar; malzeme, teknik, renk, biçim, doku ve kavram açısından sanattaki kullanım ilişkisi irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitki Sembolizmi, Fitoterapötik Bitki, Çağdaş Seramik, Sanat

ABSTRACT

This thesis on the reflections of plants used in natural treatment in contemporary ceramic art consists of three chapters and a conclusion.

In the first part of the thesis, the effects of the properties of the plants used in natural treatment in Turkey on the human body are investigated.

In the second part of the thesis, original contemporary plastic artworks related to the subject of plant image examined within the scope of the thesis were researched and analyzed.

In the third part of the thesis, the findings obtained as a result of the researches carried out within the scope of the thesis subject area were tried to make original sketch designs in the process within the scope of intense information in terms of artistic influence and conceptual aspects. In line with the design principles and elements of phytotherapeutic plants, which are still used today in natural treatment, ceramic applications using mixed materials in the form of three-dimensional and panel in the form of original designs, the relationship of material, technique, color, form and conceptual values with the explanations of the use of the effects on the human body in arts is explained,

Keywords: Plant Symbolism, Phytotherapeutic plants, Contemporary Ceramics

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
GÖRSELLERİN LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DOĞAL TEDAVİDE KULLANILAN BİTKİLER.....	2
1.1. Bitki ve Doğal Tedavi Yöntemi Fitoterapi.....	2
1.2. Doğal Tedavide Bitki Türleri ve Fitoterapötik Bitkilerinin Özellikleri ve Mistik Yönleri.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

2. PLASTİK SANATLARDA BİTKİ İMGESİNİN ÇAĞDAŞ UYGULAMALARI.....	22
2.1. Sanatta İmge ve Bitkilerin Çağdaş Sanatta Yansımaları	22
2.2. Sanatçılardan Örnekler	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TASARIMLAR VE UYGULAMALAR	42
3.1. Tasarım Süreci ve Eskizler.....	42
3.2. Sırlama ve Pişirim	44
3.3. Uygulamalar	46
SONUÇ	59
KAYNAKÇA.....	60

GÖRSELLERİN LİSTESİ

Görsel 1.1.	Deve Dikeni bitkisi.....	6
Görsel 1.2.	Ebegümece bitkisi.....	7
Görsel 1.3.	Haşhaş bitkisi	9
Görsel 1.4.	Ihlamur bitkisi	10
Görsel 1.5.	İncir bitkisi	12
Görsel 1.6.	Kekik bitkisi	15
Görsel 1.7.	Nergis bitkisi	16
Görsel 1.8.	Nilüfer bitkisi	17
Görsel 1.9.	Sarımsak bitkisi	19
Görsel 1.10.	Yasemin bitkisi.....	21
Görsel 2.1.	Ferdinand Hart Nibbrig, Philemon and Baucis, T.Ü. Y.B ,100 x 120 cm,1897	25
Görsel 2.2.	Morgan Evelyn De, Clytie, Yağlıboya,106 x 44 cm, 1887	26
Görsel 2.3.	John William Waterhouse, Echo and Narcissus, (T.Ü.Y.B) 109.2 x 189,2 cm,1903	27
Görsel 2.4.	Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Hayat Ağacı, Kâğıt Üzerine Guaj Boya., 22x40 cm, 1957	28
Görsel 2.5.	Bedri Rahmi Eyüboğlu, Kâğıt Üzerine Çini Mürekkebi, 30*20 cm ..	28
Görsel 2.6.	Bedri Rahmi Eyüboğlu, Kâğıt Üzerine Çini Mürekkebi, 27*19,5 cm	28
Görsel 2.7.	Seçil Erel, Clarity, T.Ü.Y.B, 120 x 152 cm, 2018,	29
Görsel 2.8.	Seçil Erel, Clarity, T.Ü.Y.B, 100 x 125 cm, 2018,	29
Görsel 2.9.	Ah Xian, İnsan ve Lotus, Bakır Emaye, 900 °C, 158 x 55.5x 32, 2001	30
Görsel 2.10.	Sabine Kuehnle, Female Metamorphosis, Enstalasyon, 2011	31
Görsel 2.11.	Yayoi Kusama, Narcissus Garden, Enstalasyon, 1966.....	32
Görsel 2.12.	Lorna Fresar, Nilüfer, Porselen, 14x 25 cm	33
Görsel 2.13.	Lorna Fresar, Lichens, Porselen, 87,5x58x10 cm, 2021	33
Görsel 2.14.	Jennifer Mc Curdy, Lotus Yuvası, Porselen, 2350°C, 8x16x16 cm, 2013	34

Görsel 2.15. Jennifer Mc Curdy, Yıldızlı Nilüfer, Porselen, 2350 °C, 6x10x10 cm, 2013	34
Görsel 2.16. Jennifer Mc Curdy, Mercan Kabini, Porselen, 2350 °C, 13x11x11 cm, 2013	34
Görsel 2.17. Matthew Mitros, Patates Natürmort, Seramik, 8x5x5, 2013	34
Görsel 2.18. Mathew Mitros, Yukon Altın, Seramik ve Karışık Teknik, 18x8x7, 2013	34
Görsel 2.19. Zsolt Jozsef, Fırtınadaki Tohumlar Serisi, Porselen, 2017	35
Görsel 2.20. Zsolt Jozsef, Uçan Bahçe Serisi, Porselen, 2010	35
Görsel 2.21. Seiko Wakasugi, Porselen, 2016	36
Görsel 2.22. Seiko Wakasugi, Porselen, 2015	36
Görsel 2.23. Frances Doherty, Kırmızı Protea, Seramik, 40x40 cm	37
Görsel 2.24. Frances Doherty, Deve Dikeni, Seramik, 20x20 cm	37
Görsel 2.25. Lindsay Feuer, Sessile Wall Hybrid “bi-flora” no.1, Porselen	37
Görsel 2.26. Lindsay Feuer, Hybrid Cluster no.11, Porselen	37
Görsel 2.27. Shiyuan Xu, Fission, Porselen Kâğıt Kil, 14x6,5x11,25 cm, 2018	38
Görsel 2.28. Shiyuan Xu, Parça 1, Porselen Kâğıt Kil, 20x20x4,5 cm, 2018	38
Görsel 2.29. Mustafa Tunçalp, Lale Motifi Pano Detay, Seramik ,1998	39
Görsel 2.30. Mustafa Tunçalp, Karanfil Motifi Pano Detay, Seramik ,1998	39
Görsel 2.31. Zehra Çobanlı, “Lale Zamanı” Enstalasyon, Stoneware, 300x300 cm, 2012	40
Görsel 2.32. Zehra Çobanlı, “Lale Zamanı” Detay, Stoneware, 1240 °C, 2012	40
Görsel 2.33. Kemal Uludağ, Lale Form 2, Stoneware, 30x20x15 cm, 1200 °C, 2008	41
Görsel 3.1. Eskiz 1	43
Görsel 3.2. Eskiz 2	43
Görsel 3.3. Eskiz 3	43
Görsel 3.4. Eskiz 4	43
Görsel 3.5. Eskiz 5	43
Görsel 3.6. Bisküvi Pişirimi	44
Görsel 3.7. Bisküvi Pişirimi	44
Görsel 3.8. Sır Pişirimi	45

Görsel 3.9. Deve Dikeni Çıkışlı Form (Ön Görünüm).....	46
Görsel 3.10. Deve Dikeni Çıkışlı Form (Yan Görünüm)	46
Görsel 3.11. Deve Dikeni Çıkışlı Form (Arka Görünüm)	46
Görsel 3.12. Ebegümece Çıkışlı Form (Ön görünüm).....	47
Görsel 3.13. Haşhaş Çıkışlı Form (Ön Görünüm)	48
Görsel 3.14. Haşhaş Çıkışlı Form (Yan Görünüm).....	48
Görsel 3.15. Haşhaş Çıkışlı Form (Üst Görünüm).....	48
Görsel 3.16. Ihlamur Çıkışlı Form (Ön Görünüm)	50
Görsel 3.17. Ihlamur Çıkışlı Form (Yan Görünüm).....	50
Görsel 3.18. Ihlamur Çıkışlı Form (Üst Görünüm)	50
Görsel 3.19. İncir Çıkışlı Form 1 (Arka Görünüm).....	51
Görsel 3.20. İncir Çıkışlı Form 1 (Ön Görünüm)	51
Görsel 3.21. İncir Çıkışlı Form 1 (Yan Görünüm).....	51
Görsel 3.22. İncir Çıkışlı Form 2 (Yan Görünüm).....	52
Görsel 3.23. İncir Çıkışlı Form 2 (Ön Görünüm)	52
Görsel 3.24. İncir Çıkışlı Form 2 (Üst Görünüm).....	52
Görsel 3.25. Nergis Çıkışlı Form (Ön Görünüm).....	53
Görsel 3.26. Nergis Çıkışlı Form (Yan Görünüm).....	53
Görsel 3.27. Nergis Çıkışlı Form (Üst Görünüm)	53
Görsel 3.28. Nilüfer Çıkışlı Form (Ön Görünüm).....	54
Görsel 3.29. Kekik Çıkışlı Form (Ön Görünüm)	55
Görsel 3.30. Kekik Çıkışlı Form (Yan Görünüm).....	55
Görsel 3.31. Kekik Çıkışlı Form (Arka Görünüm).....	55
Görsel 3.32. Sarımsak Çıkışlı Form (Yan Görünüm).....	56
Görsel 3.33. Sarımsak Çıkışlı Form (Arka Görünüm).....	56
Görsel 3.34. Yasemin Çıkışlı Form (Ön Görünüm).....	57

GİRİŞ

İnsan her zaman doğa ile etkileşim içindedir ve insan için yaşamsal her türlü ihtiyacı karşılamaktadır. Doğa ile İnsan arasındaki iletişimle bitkiler anlamlı bir olgu oluşturulur. Doğadaki bitkiler insanoğlunun düşlem dünyasındaki en önemli sanat unsurlarındandır. Yaşadığımız dünyada var olan olağanüstü çeşitlikteki bitki çeşitliliği, binlerce yıldır insanların beslenme, barınma, giyinme, tedavi gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Doğanın ana unsurlarından biri olan bitkilerin, insan psikolojisi üzerinde rahatlatıcı, dinlendirici etkisi bulunmaktadır. Buradan hareketle insanlığın dünya üzerindeki varlığının, maddi ve manevi bakımından bitkilerle yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bunun yanında bitkiler, insanların özellikle yerleşik hayattaki tarım toplumuna geçişi sonrasında kültür ve inanç değişimleri dünyasında da önemli yere sahip olmuştur. Bitkiler toplumun ekonomik, politik, sosyolojik, kültürel aktarımlarındaki dinamikleri şekillendirmesinde etkileri bulunmaktadır.

Bitkiler insanlarla olan ilişkisi çerçevesinde tasarlanırken, sanat estetik konular içerdiği her şeyi işlemektedir. İnsan yaşadığı çevreyle olan etkileşiminde bitkileri anlamlandırdığı başladığı noktada, sembolize ettiği özün ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Bitkiler insanlık için önemli bir yere sahiptir. Doğayla varlığını sürdüren insanoğlu için yaşamsal temel ihtiyaçlarının karşılayarak birçok disiplinler arası bağlantılara kaynak sağlamıştır. Zengin bitki çeşitliliği gelişen sanatla beraber üretim içerisinde bitkilerin doku, renk, biçim ve etkileri gibi olguları karşısında sanatçının ifadesindeki sanat nesnesi güçlenmektedir. Artistik uygulamalarda sembol, dekor, form gibi yaklaşımlarla aktardığı sanat nesnesi estetik yorumlarla etkileşim sağlamaktadır.

Dini ve Mitolojik anlatılarda sembolize edilen bitkiler, insanlığın sanatsal alanında tekrar tekrar işlenmiştir. Bitkilerin sembolik ele alınışını; mitolojide, dinsel anlatılarda ve çeşitli kültürlerin geleneklerinde görebilmekteyiz. Resim sanatı tarihine bakıldığında; bazı konuların bir parçası olmuş, ikonografik anlamda birer sembol haline gelmiş bitkiler vardır. Örneğin Rönesans resminde sık işlenen konulardan olan Meryem'e Müjde sahnelerinde genellikle, Meryem'in bakireliğini, saflığını ve erdemliliğini niteleyen zambak çiçeği resmedilmektedir. Sanatta kullanılan bitkilerin tedavi yönünün sanattaki birlikteliğinin yansımaları oluşturulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DOĞAL TEDAVİDE KULLANILAN BİTKİLER

1.1. Bitki ve Doğal Tedavi Yöntemi Fitoterapi

“Doğa bize güzelliklerini yalnızca göstermekle kalmaz, aynı zamanda içimize özlem duygusu yerleştirir.” J. Jacques Rousseau

İnsanlık tarihi kadar eski olan bitkiler doğanın temelini oluşturur. Bitki, doğada enerji ve besin elde edilebilen, kök, gövde, yaprak ve çiçek gibi organlardan oluşan, çoğunlukla fotosentez yaparak kendi besinini üreten canlı organizmalar grubudur. Bitkiler kara parçalarında, sulak yerlerde ve pek çok çeşitli habitatlarda bulunurlar. Ana bitki grupları arasında yosunlar, eğreti otları, çiçeksiz bitkiler ve çiçekli bitkiler yer almaktadır. Bitkiler, ekosistemlerin önemli bileşenleridir; oksijen üretimi, karbon döngüsü, besin zinciri ve habitat sağlama gibi hayati öneme sahip rol üstlenmektedirler. Bitki bütünlenmek, köklenmek, olgunlaşmak anlamıyla ele alındığı gibi toprakla olan birlikteliği insanın evrendeki varlığıyla çağlar öncesine dayanmaktadır. İnsan var olduğu andan itibaren bulunduğu çevrenin etkisiyle bir bağ kurma çabasındadır. Bitkilerin insan yaşamına sunduklarıyla keşif halindedir. Doğayla olan anlam dolu yolculuğunda her zaman doğal sürecin arayışındadır. Bitkiler gerek görünümleriyle gerekse etkisiyle insanların temel yaşam sürecinde var olmuştur. Primitif dönemde yaşayan insanların mağara duvarlarına resmettikleri hayvan ve bitkilerin bir çeşit ifade aracı olarak kullanıldığı ve resimsel kayıt oluşturduğu düşünülmektedir. Bitkiler toplumlarda modern tıp, alternatif tıp, sanat gibi yönlerde birçok uygarlığın gelişimine katkı sağlamıştır.

“İnsan varlığını, doğasında temellenen iki ana nedene borçlu gibi görünüyor. Bunlardan birincisi, öykünme içgüdüğü olup, bu insanlarda doğuştan vardır; insanlar, bütün öteki canlılardan özellikle öykünmeye olağanüstü yetili olmalarıyla ayrılır ve ilk bilgilerini de öykünme yoluyla elde ederler” (Ziss,1984:34).

İnsan özünün öğretilerine karşı yaptığı arayışlar karşısında bitkilerle kendinin öz benlik arayışlarında kanıtlama, hayatını anlamlandırma ve yaşam dürtüsündeki oluş ile somutlaştırmıştır. İçgüdülerinin doğayla olan bağlılığı insan topluluğunun hayat karşında vermiş olduğu savaşla hakimiyet kurmuştur. Hayatta kalma çabasıyla ilerleyen bir takım

inanç sistemiyle doğayı yaşamların merkezine koyarak bitkilerle ritüeller yaparak birlikte anlam ve var oluş dünyasında çerçevelemişlerdir.

“Doğa, sonsuz kitaptır; kim doğruca, derin bir anlayışla bakarsa, orada sonsuz bir öğretmen bulur.” Ralph Waldo Emerson.

Dünyada sayısı 750.000 – 1.000.000 arasında olduğu tahmin edilen bitki türleri vardır. Toplumlari şekillendiren ve uygarlık seviyesinde gelişmelerini sağlamıştır. Toplamların ekonomik, politik, sosyolojik, kültürel aktarımlarında etkili olmuştur. Bitkiler çeşitli özellikleri ve kullanım alanlarıyla birlikte nesillere aktarılmıştır. Binlerce yıldır insanlar bitkileri beslenme, barınma, giyinme, tedavi amaçlarıyla değerlendirerek temel ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bitkilerin etkilerini deneme yanılma yoluyla fayda adı altında inceleyerek sonuçlar elde etmişlerdir ve insan psikolojisi üzerindeki rahatlatıcı, dinlendirici, iyileştirme etkileriyle bitkinin canlılar üzerindeki olumlu özelliği güçlü bir fayda sağlamıştır. Natüralist yaklaşımlarıyla toplumların ortak simgesi haline gelen bitkiler, insanların tıp alanında edinmiş oldukları faydacılık düşüncesi benimsenmiştir. İnsanoğlu geçmişten bugüne bitkileri disiplinler arası pek çok yerde kullanmıştır. Gelenekselden çağdaşa her dönemde bitki sembollerine rastlanılmaktadır. Kimi zaman bir kilim motifinde stilize edilerek karşımıza çıkarken kimi zaman sanatsal bir anlatıda tüm görkemiyle ön plana taşınmıştır.

Doğanın ilahisi

Şifalı otlar derler bana, her derde deva

Doğanın bağrından gelen, şifa dolu dua

Ağaçlar, çiçekler, her biri bir ilahi

Sanatla birleşir doğa, şifayla dolu her damla

Her bitkinin bir hikmeti var, şifalı özünde

Tabiatın sanatında, saklıdır her derde deva

İnsanlık için sunulmuş, doğanın mucizesi

Sanatla iyileşir ruh, bitkilerle beden

Doğanın her köşesi, şifa dolu bir bahçe

Her yaprak, her çiçek, sanatın en güzel hali

Şifalı bitkilerle donanmış, tabiatın bağrında

Sağlık ve sanat birleşir, her nefeste, her anda

Yunus Emre

Doğal tedavi yöntemleri arasında; bitki, mineral, vitamin destekleri ve beraberinde sağlıklı beslenme, egzersiz, yoga, meditasyon, masaj gibi pek çok alternatif sağlık uygulamaları bulunmaktadır. Alternatif sağlık uygulamasının tıptaki yerini Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp tanımı olarak ifade edilmiştir. Tıp sadece oluşan hastalıkları konu olarak almaz, hastanın psikolojik ve fiziksel durumları bir bütün olarak tanımlanır. Bu sebeple kullanılan uygulama yöntemleri modern tıp tedavi yöntemleri eşliğinde de kullanılabilir. Bitkilerin eski çağlarda temel beslenme ve tedavi yöntemi olarak kullanılması insan ve bitki ilişkisini inceleyen etnobotaniğin gelişmesinde de katkı sağlamıştır. Doğanın iyileştirici özelliğini tedavi yöntemlerinde kullanmışlardır. Doğal tedavi olarak kullanılan bitkiler insanlar üzerindeki etkisini hastalıkları iyileştirme ve sağlığı koruma amaçlı kültürlerin medeniyet seviyelere ulaşmalarında gelişim sağlamıştır. Bitkiler insan hayatında önemli rol oynamaktadır. Bitkisel doğal tedavi olan fitoterapi yöntemi bitkilerin çeşitli kısımları kullanılarak birçok problemlere yanıt aramak amacıyla uygulanmıştır.

Fitoterapi kelimesi, Antik Yunan döneminde bitki anlamı veren fito sözcüğü ve tedavi anlamında kullanılan terapi sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bitkilerle tedavi yöntemi olarak da anlamlandırılan bilim dalı, Eczacılığın günümüzde temeli olarak ilaç bilimi (farmakoloji) alt dallarından birini oluşturmaktadır. Bitkilerin özünde var olan kimyasal bileşenlerinden faydalanmayı hedeflemektedir.

Fitoterapi vücutta bulunan hastalıkları iyileştirme, sağlığı koruma, zindelik sağlama veya vücudun var olan durumunu güçlendirme, katkı sağlama amacıyla kullanılan önleyici ve tamamlayıcı tıp yöntemidir. Bitkilerde bulunan çeşitli kısımların, salgıların, elde edilmekte olan yağlar, ekstraktlar ve özütler fitoterapi alanında kullanılmak üzere ayrıştırılmıştır. Analizler sonucu elde edilen bilimsel bilgiler ışığında geleneksel bitkisel uygulamaların fitoterapi konusu olmamakla birlikte yapılmış olan çalışmalar bilimsel nitelikteki veriler somut bilgilere dayanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) de fitoterapi yönteminin doğal olması nedeniyle modern tıba alternatif oluşturmasından dolayı kabul edilmektedir.

Dünya üzerinde 400.000 fazla bitki çeşitliliğinde taksonlar, farklı bileşen içeriğine sahiptir. M.Ö 300 – M.S 1500 yılları arasında bitkiler, İnsanlar tarafından

insanlık alemi için yararlılık ve dış görüşlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma tarih içinde botanik bilimine gönül vermiş sayısız çoğunluktaki bilim adamları tarafından kendi tekniklerinin oluşturduğu farklılıkla birlikte sürekli değişime uğramıştır. Bilim adamlarının bitkileri sınıflandırmada ortak bir sonuca varamamış olması bu alanda adeta kargaşa doğurmuştur (Yılmaz, 2014). Bu kargaşa için Peter Tompkins ve Christopher Bird; “... işin ta başından nasıl olup da sıkıcı bir sınıflandırma bilimine indirgediğine, gelişimin açan tomurcukların tutkusuyla değil de kataloglamış ölü bitkilerin sayısıyla değerlendirildiği bitmez tükenmez bir Latince ağına dönüştürüldüğüne akıl erdirmek olanaksızdır ...” değerlendirmesi yapılmıştır (1983, 147).

Fitoterapide halen keşfedilmeyi bekleyen onlarca bitkinin Türkiye’de halk arasında kullanılan bitki isimlerinden; Devediken, Ebegümesi, Haşhaş, İhlamur, Kekik, İncir, Nergis, Nilüfer, Sarımsak, Yasemin vb. sayısız örnek verilebilir.

1.2. Doğal Tedavide Bitki Türleri: Fitoterapötik Bitkilerin Özellikleri ve Mistik Yönleri

Bitki türleri tohumlu veya tohumlu bitkiler olarak iki sınıfa ayrılır. Tohumlu bitkiler döllenmenin olmadığı ilkel bir yapıdadırlar. Gövde, kök, yaprak gibi kısımları belirgin bir farklılık göstermemektedir. Bitki şeritli veya yapraklı bir görüntüdedir. Tohumlu bitkiler gelişmiş gövde, kök, iletim demeti ve yaprağa sahip eşeyli ya da eşeysiz üreme yapabilmektedir. Genel olarak yapısı yeşil veya iğnemsî bir görüntüye sahiptir. Bitki çeşitleri; Kapalı tohumlular, Kırmızı algler, Yeşil algler, Çamlar, Palmiye, Buğdaygiller, Salepgiller, Pinodsida ve Tek çenekliler olarak sınıflandırılır. Türkiye’de fitoterapi uygulamasında yaygın olarak kullanılan bazı bitkiler arasında; Deve Diken, Ebegümesi, Haşhaş, İhlamur, İncir, Kekik, Kenevir, Nergis, Nilüfer, Sarımsak, Yasemin örnek verebiliriz.

Çalışma kapsamında sanat nesnesi olarak kullanılması düşünülen Fitoterapötik bitkiler, bu bitkilerin biçimsel özellikleri ve insan vücudundaki etkilerinin mitolojik ve kültürel anlamlarının sanattaki sembolik yansımaları incelenmektedir.

Görsel 1.1. Deve Dikeni bitkisi

Deve Dikeni; *Herba Cardui mariae Silybum marianum* (L) Gaertner (Syn: *Carduus marianus* L,) (Compositae) türünün çiçekli dallarıdır. Deve Dikeni bitkisinin bu türü 30 – 100 cm uzunluğunda olup, gövde kısmında, neredeyse yok denecek kadar az tüye ve köşelere sahiptir. Yaşamını 1 ile 2 yıl arasında sürdüren otsu bir bitkidir. Dış görünüş: Deve Dikeni adı itibariyle dikenli bir bitkidir. Yapraklarının rengi solmuş etkili yeşil tonlarında olup, yaprağın kenarları keskin tırtıklı dişlere sahiptir. Yaprğındaki beyazlıklar damarlı bir görüntüyü andırır. Olgunlaştığında çiçekleri toplu halde bir arada bulunur. Renkleri mor tonlarında ve az da olsa beyazlıklar görülür. Top baş kısmı kahverengi, meyve kısmı da 7 mm uzunluktadır. Topun iç kısmındaki beyaz renge sahip 15 mm uzunlukta bir demettir. Türkiye sınırlarında Akdeniz ve Karadeniz havzasında yaygın olarak görülür. İssız yol kenarlarında işlenmemiş çorak tarlalarda yetişir. Etki ve kullanılış: Toprağın üzerinde kalan bölgesiyle sindirim sistemindeki idrar arttırmada, kas ağrısı ve sinir sıkışması gibi romatizma ağrısının etkisini azaltma, enfeksiyona karşı vücuttaki ateşi düşürmede, hafifleme etkisiyle yatıştırıcı ve yemek yeme isteğinin artmasında etkilidir. Deve Dikeni bitkisinin içeriğinde silymarin maddesi sebebiyle aşırı alkol kullanımı sonucunda karaciğerde oluşan rahatsızlığa karşı tedavi amaçlı kullanılmaya başlanılmıştır (Baytop 2021, s.188).

Romalı askerlerin İsa'nın başına taktığı dikenli tacın bol dikenli yapısıyla dikkat çeken Deve Dikeni, Hristiyanlık ikonografisinde farklı anlamlar taşır. İsa'nın çilesini ve günahlarının bağışlanmasını temsil eder. Başka bir efsaneye göre "Meryemana diken" adıyla, Bakire Meryem oğlu bebek İsa'yı Herod'un askerlerinden korumak için deve dikeninin geniş yapraklarının arasına gizler. Bu esnada Meryem'in göğsünden birkaç damla süt yapraklara dökülür ve beyaz izler bırakır. Bu efsaneye göre deve dikenini koruyucu ve kutsal bir bitki olarak simgeler. 950 yılı civarında İskoçya İskandinavya'dan gelen atlı birlikler tarafından istila edilmişti. Gece yarısı sinsice toprakta sürünerek ilerleyen süvariler İskoç kampına kadar gelmişlerdi ki içlerinden biri Deve Dikenine basınca çığlığı kopardı. İşte bu sayede İskoç askerler uyanarak kamplarını korudular ve düşmanı yendiler. Bu nedenle Deve Dikeni İskoçya'nın ulusal sembolü ilan edildi (mythencyclopedia 2007).

Görsel 1.2. Ebegümeçi bitkisi

Ebe Gümeçi; Mallow leaf *Malva sylvestris* L. ve *M. neglecta* Wallr. (Malvaceae) iki türde yaş ve kuru halde tüketilir. Ebegümeçi bitkisinin bu iki türü de uzun yıllık bitkilerdir. Bu türler otsu ve mor renk tonlarında çiçekli bir bitkidir. Bu iki tür arasındaki karolla boyundaki değişiklik nedeniyle farklılıkları ayırt edilir. *M. Sylvestris* türündeki çiçeğin taç yaprağının dış kısmı 14 – 25 mm uzunluğundadır. *M. Neglecta* türündeki çiçek taç yaprağının dış kısmı 18 mm boyutunu geçmemektedir. Ebegümeçinin

iki türü olan *M.Sylvestris* ve *M.Neglecta* Türkiye’de oldukça fazla yetişmektedir. Dış görünüş: *M. Sylvestris* ve *M. Neglecta* türünde mor ve tonları bulunmaktadır. Yaprakları ve karollası yeşil renklidir. Toprak üstünde oluşan kısmı uzun saplı olup yüzeyinde küçük tüyler sık olarak bulunur. *M. Neglecta* türü olan ebegümecinde yapraklarının lobu ise yuvarlaktır. Hafif bir kokusu ve tadı biraz yavandır. Etki ve kullanılış: Koruma ve yumuşatma etkilerine sahiptir. Vücutta üst solunum yollarını ve alt sindirim sisteminde oluşan tahribat sonucu tahriş ve enfeksiyonlarında koruyucu olarak kullanılır. Vücutta deri rahatsızlıklarında oluşan çıban yaralarında acıyı hafifletmek amacıyla deri üzerine sürülerek kullanılır. Afrodizyak etkisi sebebiyle kadınlarda doğurganlığı ve erkeklerde cinsel gücü artırır (Baytop 2021, s.191).

Genç bitkiler sebze olarak kullanılır. Anadolu’da bu ilginç isimle tanınan bitki belki de bir zamanlar ebeler için mesleki bir önem taşıyordu; çünkü doğum kontrol amaçlı kullanılıyordu. Ebegümecinin Latince ismi yumuşak anlamına gelen *malva*’dır. Ebegümeci hem yaprakları hem de kişide bıraktığı tesir gerçekten de çok yumuşaktır. Eski çağlarda bitkilerle çalışan eczacılar bu bitkinin mucizelerini keşfetmişler ve tedavilerde kullanmışlardır. M.S.1 yüzyılda yaşamış *Plinus*’un notlarında, ebegümecinden günde bir kaşık yemenin insanı hayat boyu tüm hastalıklardan koruyacağı belirtilmiştir. Romalılar da bu bitkiden pek çok tedavide faydalanıyorlardı. Ünlü matematikçi *Pisagor*’un öğrencileri sürekli güneş yönüne bakan ebegümeci bitkisini “kutsal bitki” olarak kabul etmişlerdi (Somer 2003).

Görsel 1.3. Haşhaş bitkisi

Haşhaş; Poppy head *Papaver somniferum* L. (Papaveraceae) türünün, olgunlaşma hasattı gerçekleşmeden toplanıp güneşin etkisiyle kurutularak, içerisindeki tohumlar çıkarılırmış boş kabuklu bitkidir. Haşhaş bitkisi topraktan yüksekliği 30-100 cm arasında boyuta sahiptir. Az denilecek kadar tüysüz bir bitkidir. Topraktaki ömrü 1 yıl kadardır. Otsu bir görüntüye sahip kültür bitkisidir. Yapraklarının kenar kısımları tırtıklıdır. Yapraklardan bağımsız uzun saplı, çiçekleri beyazımsı ve mor renklerinde olup geniş bir yapısı bulunmaktadır. Meyvesi yuvarlak, tohumları çok ve delikli yapısı altında çıkık ve kapalı olarak haşhaşlar bulunur. Tohumları mor, gri tonlarındadır. Türkiye’de alt türleri ve kültür formları Afyon şehrinde yoğun olarak kör haşhaş hasattı yapılır.

Dış görünüş: Yuvarlak veya fıçı formunda, soluk sarı tonlarında, 4 – 5 cm ebadında, tepe kısmında 10 – 20 stiğması bulunan kabuklu bitkidir. Etki ve kullanılış: Haşhaş morfin ve kodein bileşiği içeriği sebebiyle uyuşturucu ağrı kesici ve uyku etkisi yaratmaktadır. Rahatlatıcı ve sakinleştirici etkisiyle kullanılmaktadır.(Baytop 2021, s.206).

Hicret’in beşinci yüzyılında Hasan Sabbah, Batnilik adlı akımı kurmuştur. Hasan Sabbah’ın fikrine göre herkesin bir imamın çevresinde toplanması ve onun öğretilerini kabul etmesi gerekiyordu. O zamanlarda Hasan Sabbah’ın çevresindeki gençleri haşhaş içilerek sarhoş ettiği ve müezzinlik yeteneğini de kullanarak beyinleri uyumuş gençleri

kurduğu cennet tasviri ile kendisine ve fikirlerine bağladığı söylenmektedir. Bu sebeple bu fikir akımına Haşaşaşıye adı da verilmekteydi (Hançerlioğlu 1993).

Demeter’ın Mekon adında Atinalı bir sevgilisi vardı. Tanrıça sevdiğini haşaşa çevirdi. Bu nedenle haşaş Demeter’e adanmış bir bitki olarak bilinmektedir (Grimal 1997).

Hititler zamanında Boğazköy ve çevresinde bilinen bir tarım ürünü olan haşaş Hititçe “haşıkka” olarak isimlendirilirdi. Hititçe “haşıkka”nın aynı zamanda uyku anlamına da gelmesi Hititlerin haşaşın uyuşturunu etkisinden haberdar olduklarının bir kanıtı olarak gösterilmektedir (Baytop 1999).

Haşaş, afyon ve morfinin hammaddesidir. Bugün tıp alanında hastayı uyuşturmak için kullanılan morfin ismini 1805’te eczacı Sertürner, Yunan mitolojisindeki rüya tanrısı Morpheus’tan esinlenerek koymuştur. Morpheus, Hypnos’us yani uykunun çocuğudur. Kanatları sayesinde uçarak yeryüzündeki tüm insanlara düş gösterebilir. Onun gösterdiği rüyalarda korku, mutluluk gibi duygular birbirine karışır. Bu yanıyla tıpkı haşaş gibi bir etkiye sahiptir (Holzman 2002).

Görsel 1.4. Ihlamur bitkisi

Ihlamur; Lime flower Değişik Tilia (Tiliaceae) türlerinin kurutulmuş çiçek durumlarıdır. Ihlamurun Tilla türleri 15 – 40 m boylarına uzanan ve kış mevsiminde dallarındaki yapraklarını dökerler. Çiçek kısmı sarı tonlarında olup beyaz renkli ve çekici

bir kokuya sahip ~~bir~~ ağaçtır. Türkiye'nin Marmara bölgesinin dağlarında yetişmektedir. Dış görünüş: İhlamur ağacı tohumları sarı tonlarında, 3 – 6 cm arasında asimetrik kalp formundaki yapraklarının üst kısmı koyu yeşil ve tüysüz, alt kısmı mavimsi ve tüylüdür. Çiçek kısmının güçlü bir kokusu olup buharlı bir tadı vardır. Etki ve kullanılış: İhlamur ağacı bitkisi rahatlatma özelliğiyle vücutta idrar arttırarak ve terleterek enfeksiyonu vücuttan uzaklaştırır. Sinir sisteminde rahatlatıcı, uyku verici etkisiyle göğsü yumuşatır. Sakinleştirme özelliğiyle strese ve kaygıya iyi gelir (Baytop 2021, s.216).

Yunan mitolojisinde Zeus ve Hermes'in birer fani kılığına bürünerek Phrygia'yı ziyaretleri anlatılmaktadır. İki tanrı, uzaklardan gelmiş yabancılar gibi sokaklarda dolaşıyorlarmış. Akşam bastırınca insanların komşuluk ilişkilerini, yardımseverliklerini test etmek amacıyla evlerin kapısını çalmışlar. Ancak hangi kapıyı çaldıysa kapı suratlarına geri kapanmış; kimse onları konuk etmeye yanaşmamış. Hatta içeriden ziyafet kokusu gelen zenginlikleri ambarlarının taşkınlığından okunan evler bile bu iki gezgine bir tas çorba vermeyi çok görmüşler. Zeus ve Hermes bu kılıklarıyla dolaşırken son olarak ıssızlığın ortasında tek başına derme çatma bir kulübenin kapısını çalmışlar. Bu kulübede yaşlı bir çift yaşıyormuş. Son derece fakir bir hayat sürüyorlarmış. Ancak kapıdaki misafirleri hiç düşünmeksizin içeriye buyur etmişler. İkisinin de gözlerinden sevinç fışkırıyormuş. Yaşlı kadın Baucis hemen çalı çırpı ile ocağı uyandırmış ardından da evde ne bulduysa hepsini bir tencereye katıp kaynatmaya başlamış. İki yaşlı insan küçücük kulübenin içinde hummalı bir koşuşturmaca içine girmişler. Konuklarını memnun etmek için ne yapacaklarını şaşırmışlar. Bir yandan onlara ellerinde ne varsa sunuyorlar bir yandan da tatlı dilleriyle hoş sohbet ediyorlarmış. Aralarındaki uzun yıllara dayanan büyük bağlılık ve sevgi bir bakışta anlaşılıyormuş. Karısı yemekle uğraşırken yaşlı Philemon ise hazırladığı sıcak suyla tanrıların ayaklarını oarak yorgunluklarını almaya çalışıyormuş; üstelik onların tanrı olduğundan haberi olmaksızın. Bu fakir çiftin kendilerine gösterdikleri misafirperverlikten çok etkilenen Zeus ve Hermes sonunda dayanamayarak gerçek kimlerini açıklamışlar. Yaşlı çifti de yanlarına alarak ormana doğru yürümeye başlamışlar. Henüz kısa bir mesafe gitmişken Baucis ve Philemon arkalarına dönüp bakmışlar ve tüm kentin sular altında boğulduğunu görmüşler. Bir tek kendi zavallı kulübeleri ayakta duruyormuş. Zeus ve Hermes kentte yaşayan zalim insanları böylelikle cezalandırdı. Sonra da yaşlı çiftin kulübesini mermerden gösterişli bir

tapınağa dönüştürmüşler. İçindeki tüm çapullar ise altına dönüşmüş. Tanrılar onlardan son isteklerini sormuşlar. Baucis ve Philemon'un tek isteği hayatlarının sonuna kadar bu tapınağın bekçiliğini yapmak, yurtlarından kopmamak olmuştur. Tanrılar bu dileği hemen gerçekleştirmişler. Aradan çok uzun yıllar geçmiş ve yaşlı çift artık ölüme yaklaşmış. İşte öyle bir günde ikisi de yavaş yavaş birer ağaca dönüşmeye başlamışlar. Dalları ve yaprakları oluşmuş ve en sonunda Philemon meşe, karısı Baucis ise ıhlamur ağacına dönüşmüş ve mutlulukları sonsuza dek daim olmuş (Can 1994).

Görsel 1.5. İncir bitkisi

İncir; Fig *Ficus carica* L. (Moraceae) türünün kurutulmuş meyveleridir. İncir ağacı ortalama 5 m yüksekliktedir. İncir ağacının yaprakları uzun saplı, 3 -5 loblu ve üst kısmında tüyleri hafif pürüzlüdür. Meyvesi küreyi ya da armut formuna benzetilmektedir. İncir ağacındaki meyvelerin renk tonlarına ve meyvenin biçimine göre birçok farklı formlara ayrılmaktadır. Türkiye de yaygın olarak bilinen 2 çeşit türü vardır. 1. Forma grasse (sultan inciri, lop incir) kışın tüketilmek üzere soluk sarı tonlarında meyvesi kurutulur. 2. Forma violette (kabak inciri, patlıcan inciri) yazın taze tüketilmek için meyvesi mor ve tonları arasındadır. Türkiye'nin Ege bölgesinde İzmir ve çevre illerinde yetiştirilir. Dış görünüş: İncir meyvesi yaş iken morumsu ve armut formunu anımsatır. Kuru incir kirli sarı tonlarında olup, armut veya yuvarlak biçimindedir. Meyve

içerisinde tohumlar bolca bulunur ve tadı şekerli, hoş kokulu bir meyvedir. Etki ve kullanılışı: İncir meyvesi hücre yenileyici etkisiyle vücuttaki insülin direncini dengeler. Vücudun bağırsak sistemini güçlendirir. Kalp sağlığına olumlu etkiler. İncir sütü vücutta oluşan siğillerin üzerine sürülür ve belli bir zaman sonra kaybolur. Vücuttaki çibanların olgunlaştırılmasında ve deliğin açılmasında kullanılır. İncir sütünün içerisindeki yararlı bakterilerin yardımıyla mayalama etkisi görülür. Sindirim sağlığına kabızlığı ve kilo alımını önler (Baytop 2021, s.219).

İncir, İncil ve Tevrat'ta sıkça geçen sembolik bir meyvedir. Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cennette işledikleri ilk günahın ardından çıplaklıklarını fark etmeleri üzerine, incir ağacının yapraklarını kullanarak örtündükleri anlatılır (Yaratılış 3:7).

Roma, Galyalıların elindeyken zor günler geçiriyordu. Onların bu zayıflığını fırsat bilen Latinler, saldırıya geçmek için Roma yakınlarında bir kamp kurdular. Latinler soylar arasındaki bağları güçlendirmek gibi kötü bir bahaneyle Romalılarından dul kadınlarını ve genç kızlarını kendilerine göndermelerini istediler. Bu durum karşısında Romalılar ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Philotis adındaki bir kadın köle, Romalıların kurtuluşu olacak bir fikir attı ortaya. Böylece akıllara durgunluk verecek bir plan yapıldı. Philotis'in de aralarında bulunduğu bir grup genç ve güzel kadından oluşan köleler sanki hür Romalıları gibi kıyafetler giyinerek Latinlerin kampına gittiler. O günün gecesinde Latin kampında sarhoşluğun verdiği bir rahatlık vardı. Ancak o anda Romalıların planı işlemeye başladı. Philotis, tüm Latinler mışıl mışıl uykuya dalınca, gecenin karanlığında bir incir ağacına lamba astı ve lambanın ışığını Latinler fark etmesin diye örtülerle gizledi. İşareti alan Romalılar o anda kampı basarak Latinleri gafil avladılar ve büyük bir yenilgiye uğrattılar. Bu kurtuluş gününün anısına Roma'da incir Nonası bayramı kutlanmaktaydı. Bu bayramda köleler gösterdikleri özverinin karşılığı olarak o gün boyunca özgürce dolaşırdı (Grimal 1997).

İncir yapraklarından yapılmış kulübelerde kadınlar için ziyaretler düzenlenirdi

Tanrı Mars bir gün Vesta rahibesi olan Rea'yı uyurken gördü ve ona tecavüz etti. Bu olay sonrasında Rea hamile kalınca amcası Amilius onu hapse attırdı. Rea hapisteyken ikiz doğurdu. İşte Romulus ve Remus kardeşler böyle dünyaya geldiler. Amilius'un uşakları iki bebeği bir sepette koyarak nehre bıraktılar. O yıl yağmur suları nehri fazlasıyla kabarmıştı. Bu yüzden sepet denize sürüklenmemiş yamaca doğru taşınmıştı. Nehrin suları sepeti bir incir ağacının altına kadar sürüklendi. Bu ağaç "Ruminal İncir"

adını almış ve adına bir kült tahsis edilmiştir. İncir ağacının gölgesindeki çocukları tanrı Mars'ın gönderdiği dişi bir kurt emzirdi. Yeşil bir ağaçkakan da kurda çocukları büyütmesi için yardım etti. Böylece iki kardeş açlıktan ölmeden hayatta kalmayı başardılar. Sonunda da kralın çobanlarından Faustus çocukları buldu ve bakımlarını üstlendi (Grimal 1997). Bu incir ağacı şehrin kurucu kahramanlarıyla özdeşleşmiş ve Roma'nın bereketini ve gücünü temsil etmiştir.

Başlangıçta birinci kuşak tanrılar hüküm sürüyordu. Bu kuşaktan titanlar hüküm sürüyordu. Titanların en küçüğü olan Kronos iktidardaydı. Ancak bir kehanet Kronos'tan doğacak çocuklardan birinin onu tahtından edeceğini söylüyordu. Bunun gerçekleşmesinden korkan Kronos, karısı Reia'nın doğurduğu tüm çocukları dünyaya geldikleri anda yutuyordu. En sonunda Kronos'un bu vahşiliğine dayanamayan Reia, Zeus'u gizlice doğurdu ve Kronos'a da Zeus diye bir kundağa sardığı taşı yutturdu. Zeus büyükannesi Gaia'nın da yardımıyla babasından saklanarak büyütüldü. Zeus genç bir tanrı olduğunda, Metis'ten (bilgelik tanrıçası) yardım istedi. Metis hazırladığı bir ilacı ona verdi. Zeus bu ilacı kandırarak Kronos'a yutturdu. Böylece Kronos önceden yutmuş olduğu tüm çocuklarını kustu. Zeus ve kardeşleri birlik oldular. Bu güçle Zeus, Kronos'a ve Titanlara saldırdı. Tam on yıl boyunca mücadele ettiler ve sonunda kazanan Olymposlu genç kuşak oldu. Zeus'a ve tanrılara kazanmaları için en büyük yardımı bir zamanlar Kronos'un Tartaros'ta zincire vurduğu Kyklopslar sağladı. Gök gürültüsü, şimşek ve yıldırım bu devlere mal edilmişti. Zeus onları serbest bırakınca onlar da Zeus'a yıldırımları verdiler. Diğer genç tanrılara da çeşitli güçler, yetenekler armağan ettiler. Genç kuşak bu sayede Titanlarla girdikleri savaşta galip geldiler. Zeus Titanlarla girdikleri savaşta galip geldiler. Zeus Titanları, Tartaros'a kapattı. O zamana kadar Zeus'la iyi ilişkiler içinde olan Yer (Gaia), oğullarının tutsak edilmesine içerledi ve devleri, Gigantları, genç kuşak tanrılarının üstüne saldırttı. Zeus zor da olsa uzun mücadeleler sonucu Gigantları yenmeyi başardı. İçlerinden en güçlüsü olan Typhon'u da diğer tanrılarının yardımıyla yok etti. Bu yaşananlar Gaia ve Zeus'un arasına fazlasıyla açmaya yetmişti. Zeus devleri kendilerine karşı kullandığı için Gaia'nın peşine düştü. Ancak Gaia'nın çocuklarından olan bir Titan Sykeus, yerden bir incir ağacı çıkararak annesini bu ağacın altında sakladı. Böylece Gaia, Zeus'un yıldırımlarından korunabildi. Çünkü incir ağacı yıldırımların yönünü saptırma özelliğine sahip bir ağaçtı (Grimal 1997).

Budizmde incir ağacına mistik bir güç atfedilmektedir. İnanişaya göre Buda incir ağacının (banyan) gölgesinde yedi hafta boyunca düşünmüş ve bu sayede Budalığa erişmişti (Hançerlioğlu 1993). Ayrıca Brahman dininde incir tanrı Vişnu'nun ağacıydı. Ortadoğu mitolojisinde incir, sapından süt süzülmesinden yola çıkılarak doğurganlıkla ilişkilendirilmiştir.

Görsel 1.6. Kekik bitkisi

Kekik; Thyme herb Thymus (Labiatae) türlerinin kurutulmuş çiçekli çok yıllık otsu ve çalı görünümlü bir bitkidir. Dış görünüş: Kekiğin Thymus türündeki çiçekleri beyazımsı veya pembe renklerine sahiptir. Uzunluğu 20 cm boyunda ve 6 yıl yaşam süresi bulunmaktadır. 200 çeşit türünün en yaygın olanıdır. Kekik bitkisi sık ve çok küçük yapraklı, keskin ve güçlü bir kokuya sahiptir. Toprağın güneş alan kayalık ve dağlık alanlarında yetişir. Türkiye'nin Akdeniz ve Güney Anadolu bölgesinde doğal olarak yetişir. Etki ve kullanış: Üst solunum yolu ve alt sindirim enfeksiyonlarında rahatlatıcı ve yatıştırıcı olarak kullanılmaktadır. Bağırsakta bulunan kurtları düşürmede etkilidir. Saç ve cilt onarımı ve yenilemesi için kullanılır. Kan dolaşımı hızlandırır. Antiseptik ve Antifungal özelliği sayesinde bakteri ve mantar oluşmasını engeller.

Latince Thymus olarak adlandırılan kekik ismini Yunanca "Thuman" yani "koku" kelimesinden almıştır. Gerçekten de etkin kokusuyla nam salmış bir bitkidir (Grimal 1997).

Yunan mitolojisinde kekiğin Troya'lı Helen'in gözyaşlarının düştüğü yerden doğduğu anlatılır. Helen dünya güzeli bir kadındır ve Troya savaşı onun aşkı yüzünden başlamıştır. Bu yüzden çok acı çekmiş ancak asla boyun eğmemiştir. Onun sessiz sessiz döktüğü yaşlar kekiğe dönüşmüştür. İşte bu yüzden kekik Eski Yunan'da asaletin ve cesaretin bitkisi olarak bilinmektedir. Savaşa giden yiğitlere kekik kokan armağanlar vermek bu inanıştan doğmuştur. Ayrıca zenginlerin kapısının önünde kekik tütsülenmesi de yine güç ve asaletin ispatı içindir (Somer 2003).

Görsel 1.7. Nergis bitkisi

Nergis; Narcissus tazetta L. (Amaryllidaceae) türünün kurutulmuş çiçekleridir. Bu tür Avrupa ve Anadolu'da yetişen, 20 – 80 cm yükseklikte, soğanlı bir bitkidir. Dış görünüş: Çiçekleri yumuşak kokulu, 2-10 tanesi bir arada ve beyaz renklidir. Her bir çiçeğin ortasında 6 adet oval biçimde sarı renkli bir taç bulunur. Türkiye'nin Akdeniz bölgesinde yetişir ve soğuğa dayanıklı bir bitkidir. Etki ve kullanılış: Bitki zehirli alkaloidler (narcissin) taşır. Kurutulmuş çiçekler yatıştırıcı, müshil ve ateş düşürücü olarak infüzyon halinde kullanılır. Abraş ve cüzzam hastalıklarının iyileşmesinde kullanılır. Cüzzam hastalığında duyu, göz, motor, otonom sinir sistemlerini etkiler. Solunum sisteminde geniz tıkanıklığının açılmasına yardımcı olur. Nergis çiçeğinin kökleriyle sinirlerdeki yara tedavisinde kullanılır. Midenin nemini alarak istifayı önler Baytop 2021, s.281).

Yunan mitolojisinin kendini beğenmiş kahramanı Narkissos, Tanrı Kephisos ve Nympha Liriope'nin oğlu olarak dünyaya gelmişti. O günlerde kâhin Teiresias, Narkissos bir delikanlı olduğunda onu gören tüm nymphalar (peri) yakışıklılığundan etkilenip âşık oluyorlardı. Ancak Narkissos kendine âşık olanlarla alay ediyor, hiçbirine karşılık vermiyordu. Zaten bu genç kahraman aşka inanmıyordu ve aşk için düşünülen durumları anlamsız buluyordu. Bir gün nympha Ekho, Narkissos'u görür görmez âşık oldu. Ancak tıpkı diğerleri gibi oda aşkına karşılık alamadı. Bu acı onu her geçen gün mahvediyor, kendisini kapatarak hiçbir yere çıkmıyordu. Aşk yüzünden her geçen gün eriyip muma dönen acılı nympha sonunda tamamen eridi ve geride sadece inilti halindeki sesi kaldı. Bu durumun artık tüm nymphaların sabrını taşırmıştı, hepsi toplanıp öç tanrıçası Nemesis'ten intikamlarının alınmasını dilediler. Nemesis kızlara hak verdi ve hemen bir plan yaptı. O gün Narkissos ava çıkmıştı ve çok yorulup bir pınar başına geldi. Su içmek için pınara eğildiğinde durgun suda kendi aksini gördü. Bu gördüğü çok güzel bir delikanlıydı. Belki de dünyada bundan daha güzel bir yüz yoktu. Narkissos bu yüze âşık oldu ve ona bakmaktan kendini alamadı. Sonunda da sudaki aksine baka baka öldü. Onun öldüğü yerde bir çiçek çıktı. Bu çiçeğe onun adı narkissos (nergis) verildi (Grimal 1997).

Görsel 1.8. Nilüfer bitkisi

Nilüfer; *Nymphaea Alba L.* Türünün bitkidir. Sucul bitkisi olup yaprakları suyun yüzeyinde yüzmektedir. Yaklaşık 40 türü olan nilüfer bitkisinin Türkiye’de doğal ortamlarında beyaz türü yoğun olarak bulunmaktadır. Dış görünüş: *Nymphaea* türünün çiçekleri beyaz renklidir. Rizoid kökçüklere sahip çamurlu alana tutunan sucul bitkidir. Nilüfer çiçeğinin yaprak sapı ve çiçeklerinin sapı 1,5 m ulaşabilmektedir. Musilaj tabakasına sahip canlı yeşil renge sahiptir. Yaprak kısımları 5 – 50 cm arasında genişlemektedir. Yuvarlak ve kalp biçimindeki yaprak kısımları düz, uç kısımları yuvarlaktır. Beyaz renkli taç yaprağı bulunmaktadır. Spiral biçimindeki erkek organı, sarı tonlarında, 4- 5 cm aralığındadır. Sabah açılıp akşama doğru kapanan nilüfer çiçeği hafif temiz tatlı kokuludur. Etki ve kullanış: Kolesterol ve insülin hastalığında değerleri düşürmek için kullanılmaktadır. Bağışıklığı güçlendirici ve hastalıklara karşı koruyucudur. Hoş kokuya sahip sakinleştirici ve yatıştırıcı olarak etkilere sahiptir. Midede oluşan rahatsızlıklarda kullanılır. Kadınlarda adet düzenleyici etkisiyle doğurganlığı artırır. Enfekte bölgeye sürüldüğünde iyileşme sürecini hızlandırır. Saçın beyazlamasını önler ve ciltte nemlilik sağlar.

Nilüfer (lotus) bataklıklarda açan bir çiçektir. Bu bitki beyaz nilüfer olarak da bilinmektedir. Lotusun bataklığın tertemiz çamurlu sularına rağmen tertemiz yapraklara sahip oluşu bu bitkiye mistik bir güç kazandırmıştır. Bir nevi arınmışlık sembolü olmuştur. Özellikle Hint, Çin ve Japon mitolojisi başta olmak üzere mitolojide sembolik bir yeri vardır. Yunan mitolojisinde de söz edilen bu bitki *Nymphalerin* bitkisi olarak tanınır (Grimal 1997).

Odysseus gemisiyle çıktığı maceralı yolculukta birçok zorlukla mücadele etmek zorunda kalmıştı. Bir keresinde ise çok kuvvetli bir rüzgâr yüzünden sürüklenen gemi Kyrene yakınlarında Lotophagosların yaşadığı ülkenin kıyısında karaya oturmuştu. Bu ülkenin halkının ismi “lotos yiyenler” anlamına gelmekteydi ve gerçekten ülke halkı lotos meyvesini çok severek yiyordu. Lotophagoslar misafirlerine de lotos meyvesinden ikram ettiler. Ancak bu meyvenin başlıca özelliği hafıza kaybına sebep olmasıydı. Bunu yiyen Odysseus’un askerleri birden amaçlarını unuttular ve İthaki’ye geri dönme isteğini tamamen yitirdiler. Odysseus sonunda onları güç kullanarak da olsa kendilerine getirmeyi başardı (Grimal 1997).

Priapos’un azgınca peşinden koşmasından bıkip usanan Nympha en sonunda tanrılara kendisini bir ağaca çevirmeleri için yalvarmıştı. Kimi mitte Lotis’in hünnap ağacına çevrildiği anlatılsa da bazı versiyonlarda güzel Nymphanın ismiyle benzerlik gösteren kırmızı çiçekli Lotos ağacına dönüştüğü anlatılır (Grimal 1997).

Görsel 1.9. Sarımsak bitkisi

Sarımsak; *Foeniculum vulgare* Miller (Umbelliferae) türünün meyvesi çok yıllıklıdır. Sarımsak bitkisi 1 – 1,5 m yüksekliğe ulaşan otsu bir bitkidir. Uzun ince forma sahip, sarı çiçekli bitkidir. Anadolu'nun Kuzey bölgesinin yabani bitkidir. Meyveleri acımsı keskinliktedir. Dış görünüş: Kök kısmı ve gövde kısmı yenilebilir bitkidir. 1,5 m civarındaki sarımsak bitkisinin meyveleri 6 – 10 cm genişliktedir. Kök kısmında kabukla kaplı sarımsa taneleri silindir formda ve genellikle hafif eğimli yapısıyla kıvrımlıdır. Meyvesi yeşil veya sarı tonlarda, uzun yeşil saplı ve tüy bulunmamaktadır. Keskin yakıcı acımsı tadı ve kokusu bulunmaktadır. Etki ve kullanılışı: Sindirim sağlığı açısından metabolizmayı düzenler. Doğal antibiyotik etkisiyle vücuttaki parazitler, bakteri ve mantar oluşumuna karşı bağışıklığı güçlendirmektedir. Nörolojik rahatsızlık olan Alzhmeiri önlemede kullanılır. Kalp sağlığı ve kolesterol faydalıdır. Ciltteki yaralanmalarda kullanılır. Enfeksiyon oluşmasında önleyicidir. Antioksidan özelliğiyle bilinmektedir.

Yunan mitolojisinde Apollon'un çocuğuna hamile olan Koronis sevgilisinin Delphoi'ye gitmesini fırsat bilerek epeydir hoşlandığı bir genç olan İskhys'le beraber oldu. Apollon, Delphoi'ye giderken Koronis'in yanında gözcü olarak ak tüylü kargayı bırakmıştı. Ancak ne var ki, Koronis kargayı atlatıp planını gerçekleştirdi. Kötü haber çok geçmeden Delphoi'ye ulaştı. Apollon öfkeden deliye dönmüş bir halde önce sevgilisine göz kulak olmayı beceremeyen kargayı lanetledi ve bembeyaz tüylerini kapkara yaptı;

böylece tüm karga soyu kararmaya mahkûm kılındı. Sonra da oklarıyla İskhys'i öldürdü. Koronis'in cezasını ise Apollon'un kız kardeşi tanrıça Artemis verdi. Apollon büyük bir derde gömülmüştü. Bir yandan uğradığı ihanetin, diğer yandan ise sevdiği kadını kaybetmenin acısını derinden hissediyordu. Acısını biraz hafifletmek ve vicdanını rahatlatmak için Hermes'ten yardım istedi. Hermes, Koronis'in ateşler içindeki bedenini çıkardı. Bu çocuğa Asklepios adı verildi. Apollon oğlunu Kenthauros Kheiron'a emanet etti. Kheiron Asklepios'a iyileşme meziyetlerini öğretti. Bu sayede Asklepios daha genç bir delikanlıyken şifa dağıtan bir hekim olmuştu. Athena ona Medusa'nın sihirli kanını hediye edince Asklepios'uh hünerlerine ölümleri diriltebilmek de eklendi. Onun bu meziyetleri Olympos'tan izleniyordu ve ölümleri diriltilmesiyle ün kazanması özellikle Zeus'un huzurunu bozmaktaydı. Ölümlerin dirilmesi ve sihirli reçetelerin kullanılması dünyanın düzenini bozabilirdi. Zeus Asklepios'un aşırıya kaçtığına kanaat getirdi ve onu yıldırımlarıyla çarptı. Asklepios yere düşerken elinde ölümsüz Asklepios yere düşerken elinde ölümsüzlük reçetesini tutuyordu. Bedeni toprağa serildiğinde reçetede toprakla buluştu. Gökten düşen yağmur damlalarıyla ölümsüzlük sırrı da toprağa karıştı ve ardında filizlenen yepyeni bir bitki bıraktı. İşte bu bitki bin derde deva olduğu söylenen sarımsaktı (Graves 2004; Gezgin 2004).

Çingene mitolojisinde insanların başına bela olan hastalık cinleri bulunmaktadır. Bu cinlerin en meşhurlarından olan Melalo (kirli) babasına bir sarımsak verir. Adam Melalo'nun öğüdü üzerine sarımsağın üzerine işer ve bini karısına yedirir. Bu sarımsağı yiyen kadın hamile kalır ve Bitoso (oruçlu) adındaki kurtçuğu doğurur. Bitoso insanların midelerine ve iştahsızlığa yakalanmalarına sebep olur (Berger 2000). Sarımsağın tıpkı kardeşi soğan gibi kötü ruhlarla karşı koruyucu olduğuna inanılırdı. Bu sebeple evin çeşitli yerlerine sarımsak asılır. Söylencelerde de vampir gibi doğüstü varlıkların karşısında sarımsak koruyucu bir tılsım olarak kullanılır.

Görsel 1.10. Yasemin bitkisi

Yasemin; *Jasminum officinale* L. (beyaz yasemin, adı yasemin) (Oleaceae) türünün çiçekleridir. Bu tür taç yaprakları karşılıklı ve 5 -9 arasında, çiçekleri beyaz veya sarı renkli ve tatlı, hoş kokulu olan tırmanıcı bir bitkidir. Yaklaşık 200 türe sahip yasemin bitkisinin 1 – 3 m arasında yüksekliğe sahiptir. Türkiye'nin Akdeniz kıyı bölgesinde yetişmektedir. Etki ve kullanılış: Çiçeklerden kısımlarından hazırlanan kısım göğüs yumuşatıcı, sinir yatıştırıcı ve kabız olarak kullanılmaktadır. İdrar verici ve kurt düşürücü olarak kullanılır. Ülser ve cilt rahatsızlıklarında kullanılır. Stres ve kaygıyı azaltır (Baytop 2021, s.331).

İslam inancına doğa varlıkları önemli birer simge olmuşlardır. Hint-Pakistan bölgelerinde İslam şairleri Allah'ı yasemin ağacıyla simgeleştirirler. O kişinin kalbinde büyür ve O'nun kokusu tüm varlığını sarıncaya kadar kelime -i şehadetle suların yasemin ağacı (Schimmel 2004).

İKİNCİ BÖLÜM

2. PLASTİK SANATLARDA BİTKİ İMGESİNİN ÇAĞDAŞ UYGULAMALARI

2.1. Sanatta İmge ve Bitkilerin Çağdaş Sanata Yansımaları

Sanatın ilk izi, insanın varlığını göstermesiyle birlikte ortaya çıktı. İnsan, değişimin olacağını düşünüyor ve gördüklerini algılayıp anlamlandırma çabasına giren bir varlık olarak zihinsel yetenekler başlatmış ve bunlardan çeşitli çıkarımlar yapmıştır. İmgenin, “hayal”, “düş”, “izlenim” ve “görüntü” gibi anlamdaş terimlerde kullanıldığı görülmektedir (Alakuş ve Özsoy, 2017).

İlkel sanat örnekleri, mağara duvarlarına ve kayalara kazınan sembollerle kendini göstermeye başladı, bu sembollerin gördüklerini gösteren ilk örnekler olarak ortaya çıktı. Mağara duvarlarına işlenen semboller, insan belleğinin imgeler oluşturma sürecinin bir parçası olarak başlayıp farklı yüzeylere aktarılmıştır. Bu süreçte insanların gördüklerini zihninde işleyip kurgulayarak onlara yeni bir boyut kazandırıp imgeler yaratmasıyla devam etmektedir. Günümüzde, “Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal anlamına da gelen imge, duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin dilince yansıyan benzeri, hayal, imaj olarak tanımlanmıştır” (Çetin, 2011, s.4).

Sanat eseri, yaratıcının yaratıcı süreciyle biçimlendirilen ve insan üzerinde estetik haz ve duygular uyandırmayı amaçlayan bir nesne ya da oluşumdur. Sanatın temel amacı, ekrana sunulan nesnenin sanatsal bir bütünlük içinde estetik beğeniler oluşturmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda, bir sanat eserinin temel ilkesi, estetik beğeniler oluşturmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda, bir sanat eserinin estetik kaygılarla şekillenen ve varoluşsal varlıklarla estetik bir nesneye dönüşmesidir. Sanat eseri, yaratma olgusuyla doğrudan açıktır. Sanatçının yaratıcılığı ve hayal gücü, eserin ortaya çıkmasında rol oynar. Ancak iç ve dış etkileri de izlenemez. Sanatçının yaşadığı dönemde, ait olduğu toplumun ve bu toplumsal kültürel değerlerin dışsal olarak etki gösterdiği güçlerdir. İç faktörler, sanatçının hayata bakış açısı, doğadan edinilen izler, üslubu, teknik, özgünlük ve ruhsal yapı gibi unsurlardan oluşumludur.(Cora, A., & Savaş, U.T. ,2023)

Bu iç ve dış özgürlerin birleşerek bütünleşmesi, sanatçının yaklaşımını şekillendirir ve sanat eserinin ortaya çıkma sürecinde önemli bir rol oynar. Sanat türlerinin her bir alt alanı (resim, müzik, heykel, sinema, opera, mimari vb.) sanatçı kişiliğiyle yaratılmış ve sanatçının imzasını taşıyan, sanat eseri olmasıyla varlığın

yaratımı ortaya çıkmıştır. İmge ve yaratma kavramları arasında önemli bir ilişki, imgelemde ortaya çıkar. İmgelem, sanatçının zihninde var olan imgeleri yeniden yapılandırarak, yeni anlamlar üretmesine olanak tanır. Bu süreç, imgeler arasında yeni bağlantılara kurarak, sanatçının yaratıcı gücüyle birleşir ve yeni bir boyut kazanır. Hançerlioğlu'na (2008) göre, imgelem, “edinilmiş imgeleri birleştirip kaynaştırma ve bu birleşimlerden yeni imgeler tasarlama yetisidir” ve yeti, bir imgeyi yeniden canlandırmaktan yaratıcılığa kadar uzanır. Sanatçı, sahip olduğu imgeleri, yaratıcı gücünün etkisiyle yeni imgeler üretmek amacıyla farklı tasarımlar oluşturmak için kullanılır. İmgelem, zihinsel süreçlerle doğup gelişen fikirler, güdüler ve eylemlerle bağlantılı bir kavramdır.

İmgelem üzerine farklı görüşler ortaya koyan düşünürlerin görüşleri, imgelemin hem bireysel bir yaratım süreci hem de zihinsel bir yeniden canlandırma eylemi olduğunu ortaya koyar. İmgelem, aslında gerçek dışı olan bir objenin ya da olayın zihinde şekil alması sürecidir. Bu süreç, insanın belleği ve zihinsel organizasyonu ile bağlantılı olarak imgeler arasındaki değişkenlikleri düzenleyen bir kurgulama yetisidir. Bu durum, imgelemin her birey tarafından farklı bir biçimde yaratılabileceğini ve farklı imgelerle yeni bağlantılar kurabileceğini gösterir. Sanat, bu yaratıcı süreci izleyiciye aktararak hem sanatçının hem de izleyicinin yeni imgeler ve imgesel bağlamlar oluşturmaya olanak tanır.

San, imgelemin sanat sürecindeki rolünü üç ana başlık altında toplamıştır: “düşlem, yansıtma ve özdeşleşme” (San, 1977, s.61).

Düşlem, düş gücünün bağımsız olarak işlemesiyle gerçek dışı imgelemler yaratırken, yansıtma imgelerin plastik unsurlarla vücut bulmasıyla ilgilidir. Özdeşleşme ise, sanatçının yarattığı imge ile kendisinin bütünleşmesi olarak tanımlanabilir.

Sanatta bitki imgesi, doğadaki uygulama sanat ürünlerinde sembolik ya da estetik bir şekilde tasvir edilmesidir. Bitkiler, geleneksel olarak, çok çeşitli kültürel, dini ve farklı anlamlar taşımış ve sanatçıların çalışmalarında sembolizm ve anlam derinliği oluşturmak için sıklıkla kullanılır. Bu imgeler çoğu insan psikolojisini, yaşam sürelerini, doğa ile çeşitliliğini ve insanın doğası ile olan bağlantısıdır.

Bitkilerin sanatta kullanımı, erken dönem sanattan başlayarak geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Antik Yunan ve Roma'da, bitkiler genellikle tanrıların ve kahramanların çevresinde tasvir edilen figürlerde yer alır. Ayrıca Orta Çağ'da dini semboller ve

semboller olarak resmedilmiştir. Haç figürlü bitkiler, cennetin ve hayatın sembolü olarak görülmüş, gül gibi bitkiler ise saf, temiz bir sevgiyi sembolize etmiştir. Sanattaki bitki imgelem kullanımı şekilleri bu çerçevede olmakla beraber tez kapsamında, sanatta imge olarak bitkiler ele alınmış olup, fitoterapötik bazı bitkiler sanat nesnesi olarak Deve Dikeni, Ebegümece, Haşhaş, İhlamur, İncir, Kekik, Nergis, Nilüfer, Sarımsak, Yasemin bitkileri seçilmiş olup sanattaki tasvirleri incelenmiştir.

2.2. Sanatçılardan Örnekler

Bitkilerin sanatta ve düşünce dünyasında sahip olduğu anların, temaların ve estetik değerlerin derinlemesine incelenmesini ifade eder. Bu, bitkilerin yalnızca doğadaki varlıklar olarak değil, aynı zamanda kültürel, sembolik ve sanatsal birer öge olarak nasıl şekillendirdiğini ve anlam kazandığını tartışır. Bitkiler, sanatta çeşitli şekillerde kullanılarak, estetik, ekolojik, kültürel ve felsefi anlamlar taşır.

Bitkiler, görsel sanatlarda (resim, heykel, fotoğraf, enstalasyon vb.) sıklıkla kullanılan öğelerdir. Bu anlamda, bitkiler estetik bir değer taşıyan unsurlar olarak ele alınır. Sanatçılar, bitkilerin, şekillerini, renklerini ve dokularını estetik bir şekilde yansıtarak, doğanın görsel zenginliğini ortaya koyarlar. Bitkiler, özellikle doğa resimlerinde, çağdaş sanatta ve enstalasyonlarında önemli yer tutar. Bitkilerin görsel formları sanatçıları imgeler yaratmaya yöneltir ve tasarım sürecine kaynaklık eder. Sanatçılar kullanılan malzeme ve teknikleriyle disiplinler arasında üretilen nesneyi yorumlamada doku, form, biçim, renk gibi özelliklerden etkilenirler.

Görsel 2.1. Ferdinand Hart Nibbrig, Philemon and Baucis, T.Ü. Y.B ,100 x 120 cm,1897

Sanatçı Ferdinand Hart; Resim sanatındaki dikkat çekici yanlarından olan koyu renklerdeki hassas ve detaylı boyama yönteminin yanı sıra noktacık tekniğiyle de tanınmıştır. Yaşamın da her zaman gözlemciliğin yansımalarını tablolarına konu edinmiştir. Portre ve manzara konularını işleyen sanatçı, renklerin anlatımcısıdır.

Ferdinand Hart Nibbrig, 19. Yüzyılın sonlarına doğru Hollanda’da yaşamış önemli sanatçıdır ve eserlerinde genellikle klasik mitolojiden esinlenmiştir. Sanatçının en bilinen çalışmalarından biri olan “Philemon and Baucis” meşe ağacının güç, yücelik ve eşitliğin simgesi olarak, ıhlamur ağacı da sevgi, saygı ve bağlılık sembolü olan bitkiyi eserinde işlemiştir. Bu iki ağaç Yunan mitolojisinde derin bir bağlılığın hikayesidir. Dokunaklı hikâyeyi konu alan yaşlı bir çift bulunur. Zeus ve Hermes tanrısı bir gün insanlar arasında yer almak üzere dünyaya inerler. Tanrılar birçok evi ziyaret ederler fakat kabul edilmezler. Sadece Philemon ve Baucis kapılarını tanrıya açarlar. Tanrılar bu çiftin cömertliği ve misafirperverliği karşısında, onlara değer vermek ister. Yaşadıkları köylerden farklı olarak, uzun bir ömür ve birliktelik sunular. Efsaneye göre yaşlandıklarında her ikisi de birer ağaca dönüşür ve birliktelikleri sonsuza kadar devam eder. İki yaşlı bireyi tablosunun merkezine alarak ıhlamur ve meşe ağacının birlikteliğinin, son demlerindeki bağlılığına vurgu yapmıştır (Görsel 2.1)

Görsel 2.2. Morgan Evelyn De, Clytie, Yağlıboya, 106 x 44 cm, 1887

Sanatçı Morgan Evelyn de eserlerinde figürleri ruhani, mitolojik ve alegorik temalar kullanarak kadın bedenleriyle yorumlamıştır. Clytie isimli eserinde kadın figürüyle günebakan çiçeğinin birlikteliği vurgulanmıştır. 19.yy. spiritüalizmden etkilenmiştir. Eserlerinde zıtlıklara yer vermektedir. Çalışmada gece ve gündüzün, aşkın umudun ve bilgeliğin, karanlık ve aydınlık konularını eserinde yansıtmıştır.

Çin kaynaklarında ebedi yaşamı simgeleyen günebakan çiçeği kul, köle tanımı ile ilişkilendirilir (Wilkinson K. 2010, s. 84).

Yunan mitolojisinde Kylvia isminde güzeller güzeli bir kız babası ile yaşarmış. Bir gün nehrin başında şarkı söylerken Tanrı Apollon kızın saflığına, güzelliğine ve zarafete sahip kıza âşık olmuş. Tanrı Apollon Kylvia'ya derinden bağlandığını ve Olympos'a gelmesini ve birlikte yaşamak isteğini söylemiş. Kylvia teklifi kabul edemeyeceğini söylemiş. Apollo'nun teklifini kabul ederse babasının sağlığına kavuşacağına söz vermiş. Olympos'ta ebedi mutlulukta yaşayacağını düşünse de tanrı Apollon'un aşkı azalıyormuş ve Kylvia'yı gönderme planları yapıyormuş. Babasını özleyen Kylvia, dünyaya ziyarete gitmek istemiş ve Apollon isteği kabul ederek bu fırsatla kendinden uzaklaştırarak elde etmiş. Apollon, dünyaya Kylvia'yı bırakırken bir gün sonra bıraktığı yerden alacağını söylemiş. Kylvia farkında olmadan aşkına veda ettiğinden habersiz mutluluktan babasının yanına gitmiştir. Ayrılık vakti gelmiştir ve Kylvia, Apollon'un bıraktığı yere gelmiştir. Saatlerce, günlerce umutla bekleyen Kylvia açlıktan

ve susuzluktan oracıkta can vermiştir. Tanrı Apollon ayrılmak istediği Kylvia'ya cevap vermemiştir ve Kylvia'nın cansız bedenini kendisinden mahrum etmemek için günebakan çiçeğine dönüştürmüştür. Bu sayede güneş nereye dönerse yüzünü ona döner, güneş batınca kırılan kalbi gibi boynunu bükerek ve aşkını bekler. Kylvia'nın çıplak vücudu aşkın saflığını temsil eder. Toprakla birlikte bedeninin günebakan çiçekleri vücudunu sarmıştır (Görsel 2.2).

Görsel 2.3. John William Waterhouse, Echo and Narcissus, (T.Ü.Y.B) 109.2 x 189,2 cm, 1903

Sanatçı John William Waterhouse (1847 – 1917), tarzı ve temaları nedeniyle genellikle bir Ön-Rafaelci olarak tanımlansa da romantik gerçekliğin ustasıdır. Çoğunlukla klasik mitoloji, tarihi ve edebi konuları eserlerinde işlemiştir. Görsel 7’de bir erkek ve kadın dere kenarında pastoral ormanlık bir manzarada tasvir edilmiştir. Yarı çıplak kırmızı elbisesiyle deredeki yansımasına bakan Narcissus bulunmaktadır. Tüm peri kızlarının aşkına karşılık vermeyen Narcissus yanı başında sağ eliyle ağaç dalına tutunmuş, açık pembe renkli elbisesiyle yarı çıplak şekilde oturmuş halde, yüzü Narcissus’a dönük Echodur. Echo’nun saçındaki gelincik, sarı bayrak süseni, beyaz nilüfer ve sarı lotus bitkisi yağlı boya tablosunda işlenmiştir. Narcissus’un kendini beğenmişliği ve aşklarına karşılık alamayan tüm perilerin tasvirini bir an olarak işlemiştir. Sanatçı John William bitkilerin sembolize edilmiş hikayelerini tablolarını işlemiştir (Görsel 2.3).

Görsel 2.4. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Hayat Ağacı, Kâğıt Üzerine Guaj Boya., 22x40 cm, 1957

Sanatçı Bedri Rahmi Eyüboğlu şair, ressam ve yazardır. Resimlerinde her ne kadar rengi savunsa da biçimselliği ön planda ve eski kültürün izlerini yansıtmaktadır. Eserlerinde genellikle ağaç motifleri kullanmış ve bitkisel unsurlar bulunmaktadır. Gelenekselliğe bağlılığından halı motifleri, yazma motifleri, dokuma motiflerini eserlerinde çokça işlemiştir. Dini inanışları birçok eserinde işleyerek izleyiciye yansıtmıştır. “Hayat Ağacı” sanatçının en önemli eserlerinden biridir. Hayat ağacı adlı eserde birlik, beraberlik ve bütünlük ifade edilmiştir. Dini anlayışın hâkim olduğu geleneksel motiflerin evrimine ve bitkinin modern sanatla olan ilişkisinin anlamamıza vurgu yapar. (Görsel 2.4).

Görsel 2.5. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Kâğıt Üzerine Çini Mürekkebi, 30x20 cm

Görsel 2.6. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Kâğıt Üzerine Çini Mürekkebi, 27x19,5 cm

Çalışmada Kâğıt üzerine çini mürekkebi kullanarak hayat ağacı figürü yapılmıştır. Hayat ağacı yaşamın canlılığını, yenilenmeyi, soyu ve kök salmayı temsil etmektedir (Görsel 2.5).

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Görsel 2.6'da yer alan eserinde Hayat ağacı, Nar ve iki insan bulunmaktadır. Kadın ve Erkek figürü soyutlanmış ve çizgisellik hakimdir. Yüz yüze bakarken betimlemiş figürleri çerçeveleyen nar bitkisi stilize edilmiştir. Narın bolluk ve bereketi sembolize etmektedir.

Görsel 2.7. Seçil Erel, Clarity, T.Ü.Y.B, 120 x 152 cm, 2018,

Görsel 2.8. Seçil Erel, Clarity, T.Ü.Y.B, 100 x 125 cm, 2018,

Sanatçı Seçil Erel yaratıcılığın yaşam için en önemli varoluş olduğunu savunur. Eserlerinde renkleri yoğun olarak işlerken doku ve katmanları baskın kullanmıştır. Çalışmalarında nilüfer çiçeğini stilize etmiştir. Nilüfer çiçeği saflık, ruhani temizlik, aydınlığı simgelemektedir. Sanatçı nilüfer çiçeğini kompozisyonun ana merkezine yerleştirmiştir. Renklerin baskın gücünü nilüfer çiçeğindeki taşların keskin hatlarıyla biçimlendirmiştir. Renkleri tek veya tonlarıyla oldukça büyük boyutlu olarak işlemiştir (Görsel 2.7 – 2.8).

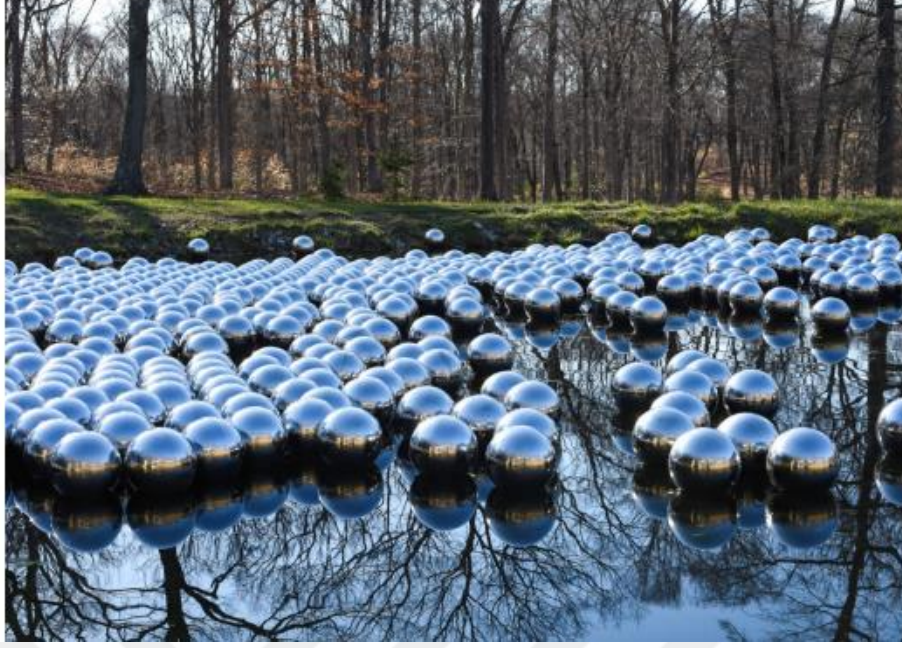
Görsel 2.9. Ah Xian, İnsan ve Lotus, Bakır Emaye, 900 °C, 158 x 55.5x 32, 2001

Sanatçı Ah Xian Avustralya’da sanat hayatını sürdüren, doğduğu ülkenin doğal zenginliklerini heykel sanatına taşıyor. Geleneksel Çin resim sanatının estetik dili ve doğa ile uyum içinde olma anlayışını benimseyen sanatçı, heykellerini bakır emaye malzemesi üzerine 900 derecede pişirimi yaptığı insan ve lotus heykelini altın yaldız kaplayarak esinlendiği bitki motifleriyle süsleme yapmıştır. Bu yaklaşım, yalnızca estetik bir tercih değil, aynı zamandı doğa ile insan arasındaki derin bağlara bir performans sunar. Lotus bitkisi Xian’ın çalışmalarında önemli bir yer tutar. Pek çok kültürde dişil, saflık ve doğurganlık temsil etmektedir. Xian İnsan Lotus çalışmasında kadın vücudunun maskülen duruşu üzerine işlemiştir. Bu tercihi estetik, dişil ve eril kavramlar arasındaki aralıkları yanı sıra, bu iki enerjinin üzerine bütünsel olarak yansıtılarak derin bir simgesellik taşır (Görsel 2.9).

Görsel 2.10. Sabine Kuehnle, Female Metamorphosis, Enstalasyon, 2011

Sanatçı Sabine Kuehnle 1968 doğumlu, Almanya kökenli sanatçıdır. Çalışmalarında genellikle insan ve doğa arasındaki ilişkiler, bireysel ve toplumsal koşulların algılanışı gibi temaları işler. Video, kâğıt işleri ve kurulumları kullanarak, kendi hislerini ve bilgi akışını sağlayabilecekleri bir özgürlük alanı sunar. Çalışmalarında edebiyat, sanat tarihi ve günlük yaşamdan ilham alır ve sembolik olarak güçlü bir şekilde kullanır. Kuehnle'nin eserleri, dönüşümü, kimliği, doğa ve sosyal baskılar gibi temaları sorgular. Enstalasyon çalışmasında peruk, kil, palet, defne ağacı, cam bardak, şişe, bant, mp3 çalar gibi 16 adet materyal kullanarak Fin destanındaki Kalevaladaki Aino'nun bir balığa dönüşümünü ve Yunan mitolojisindeki defne ağacına dönüşen Daphne efsanesi üzerine eseri konu alan eseridir. Female Metamorphosis adlı eserinde kültürel normların yıkıcılığında kadınların toplumsal direnişte var olabileceğini ve savunmasız olmadığını betimlemektedir. Sanatçının eserlerinde insanın doğasına dair derin bir sorgulama devam eder ve genellikle izleyiciyi etkileşimli bir deneyime davet eder (Görsel 2.10).

Görsel 2.11. Yayoi Kusama, Narcissus Garden, Enstalasyon, 1966

Yayoi Kusama, 1929 doğumlu Japon bir sanatçı ve yazardır. Modern çağın en etkili sanatçılarından biri olan Kusama, resim, heykel, performans, enstalasyon ve yazı gibi farklı disiplinlerde çalışmış ve sanatın genellikle kendi ruhsal ve psikolojik durumlarının devamını eserlerinde yansıtmıştır. Tekrarlanan desenler, formlar, noktalar ve sonsuzluk kavramını eserlerine yansıtır. “Narcissus Garden” adlı enstalasyonunda, 1500 tane ayna görünümlü küreleri suyun üzerine bırakarak yansımalarını sağlamıştır. Bu enstalasyon, Yunan mitolojisindeki Narcissus hikayesini çağırıştır. Narcissus suya yansıyan kendi görüntüsüne âşık olur ve bu aşkın içinde kaybolup trajik bir şekilde hayatını sürdürürken nergis çiçeklerine dönüşür. Bu psikolojide narsist kişilik bozukluğunun oluşmasını temsil eder. Kusama eserinde kendi yansımalarıyla yüzleşmektedir. Eser, modern bireylerin toplumsal ve içsel yansımalarını sorgulayan bir manifesto niteliğindedir (Görsel 2.11).

Görsel 2.12. Lorna Fresar, Nilüfer, Porselen, 14x 25 cm

Görsel 2.13. Lorna Fresar, Lichens, Porselen, 87,5x58x10 cm, 2021

Sanatçı Lorna Fraser, ülkesi İskoçya Edinburgh'ta seramik atölyesinde çalışmalara devam etmekte olup, eserlerinin konusu bitkiler üzerinedir. Bitkilerin detaylarından ve sınırsızlığından ilham alır. Porselen kil kullanarak bitkilerin heykelsi özelliklerini araştırır ve kendi “hibrit” formlarını yaratır. Nilüfer çiçeği adlı çalışmasında, bitkilerin yapısını kullanarak kendi tasarım ve kompozisyonlarını ortaya çıkarmaktadır. Seramikte derinlik algısını, ışık ve gölge etkilerini çalışmalarına yansıtırken dekor yöntemlerini kullanarak bitkinin görsellerini de porselen yüzeylere taşımaktadır (Görsel 2.12 – 2.13).

Görsel 2.14. Jennifer Mc Curdy, Lotus Yuvası, Porselen, 2350°C, 8x16x16 cm, 2013

Görsel 2.15. Jennifer Mc Curdy, Yıldızlı Nilüfer, Porselen, 2350 °C, 6x10x10 cm, 2013

Görsel 2.16. Jennifer Mc Curdy, Mercan Kabini, Porselen, 2350 °C, 13x11x11 cm, 2013

Sanatçı Jennifer Mc Curdy Amerika'nın Massachusetts eyaletinde yaşamakta olup otuz yılı aşan bir zamandır seramik çalışmalarına devam etmektedir. Heykelleri andıran porselen eserlerinde doğanın güzelliklerini çağdaş bir anlatım diliyle aktarmaktadır. Mc Curdy doğanın gücünü, narinliğini, durağanlığını, hareketliliğini ele alır. Sanatçı; mercan, alevler ve okyanus dalgaları gibi formlardan ilham alan porselen heykelleriyle tanınır. Çalışmaları bütünlüğünü kaybetmeden malzemenin ne kadar ince yapılabileceğini vurgulayarak, çömlekçi çarkının, ateşin ve bitkinin dinamik etkileşimini yansıtır. Doğanın ritmini yansıtan, hareket, denge, kırılganlık gibi kavramları içinde barındıran eserler ortaya koymaktadır (Görsel 2.14- 2.2.15-2.16).

Görsel 2.17. Matthew Mitros, Patates Natürmort, Seramik, 8x5x5, 2013

Görsel 2.18. Mathew Mitros, Yukon Altın, Seramik ve Karışık Teknik, 18x8x7, 2013

Sanatçı Matthew Mitros heykele yönelik yenilikçi ve deneysel yaklaşımıyla tanınan Amerikalı bir sanatçıdır. Mitros'un çalışmaları organik ve endüstriyel formların kesişimini araştırır, elle şekillendirilmiş ve işlemiş unsurları harmanlamaktadır. Kil malzemeyle üç boyutlu yazıcı, alçı kalıp ile döküm yöntemlerini kullanarak, zanaat ve güzel sanatlar arasındaki geleneksel ayrımlara dikkati çekmektedir. Doğal temaları modern teknolojinin estetiğiyle bir araya getirerek hem gerginliği hem de uyumu bünyesinde barındıran tasarımlar yapmaktadır. Eserlerinin konusu doğal ve bilinen objelerdir. Kullandığı sırların dokusu sayesinde samimi bir ifade yakalar ve izleyici tanıdık gelen objenin formunu yeniden keşfe çıkar. Doğal hayatta kalma temalarından ve popüler kültürden ilham alan, sanat ve zanaat arasındaki çizgiyi bulanıklaştıran işler yaratmasına olanak tanır (Görsel 2.17 – 2.18).

Görsel 2.19. Zsolt Jozsef, Fırtınadaki Tohumlar Serisi, Porselen, 2017

Görsel 2.20. Zsolt Jozsef, Uçan Bahçe Serisi, Porselen, 2010

Sanatçı Zsolt Jozsef Simon 1973 yılında Macaristan, Celldömölk'te doğmuştur. Sanatta organik sözlerle, var olmayan türlerin formlarını oluşturur. Simon, geleneksel bir seramik tekniği olan dökümü kendine özgü bir şekilde geliştirerek çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Bu teknik, kil kalıplar arasında akmasına izin vererek, iç ve dış yüzeylerde karmaşık ve benzersiz etkiler yaratır. Çalışmaları genellikle fosil kalıntılarına ya da dağınık bitki biçimlere benzetilir. İnsanı büyüleyen bu eserleri ışık ve form arasındaki kontrastı vurgular (Görsel 2.19 – 2.20).

Görsel 2.21. Seiko Wakasugi, Porselen, 2016

Görsel 2.22. Seiko Wakasugi, Porselen, 2015

Sanatçı Seiko Wakasugi, 1977 doğumlu Japon seramik sanatçısıdır ve saf beyaz porselen eserleriyle tanınır. Çalışmaları, doğadan ve özellikle bitkiler, çiçekler ve insan bedeninin zarif çizgilerinden ilham alır. Minimalist bir estetikle yaratılmış bu eserler, genellikle sade fakat güçlü bir görsel etkisi olan kıvrımlı hatlar içerir. Wakasugi, ikomi adı verilen bir döküm tekniği kullanarak porselen formlarını oluşturur. Bu yöntem, onun forma odaklanmasını sağlar ve eserlerine kusursuz bir estetik kazandırır. Beyaz rengi tercih etmesinin sebebi, formun kendisini vurgulamak ve eserin detaylarını öne çıkarmaktır. Her bir parçası el ile parlatılarak benzersiz hale getirilir. Eserleri, gündelik kullanım eşyalarından soyut sanat nesnelere kadar geniş bir yelpazede yer alır. Wakasugi'nin sanatındaki titizlik, eserlerine dokunduğunuzda bile hissedilir. Japon estetiği ile modern tasarım anlayışını başarılı bir şekilde harmanlamaktadır (Görsel 2.21 – 2.22).

Görsel 2.23. Frances Doherty, Kırmızı Protea, Seramik, 40x40 cm

Görsel 2.24. Frances Doherty, Deve Dikeni, Seramik, 20x20 cm

Sanatçı Frances Doherty “Seramik Bahçıvanı” olarak anılır. Çiçekler, tohum kabukları ve bitkiler olmak üzere doğadan ilham alan seramik heykelleriyle tanınan İngiliz sanatçıdır. Çalışmaları, bitkilerin içindeki gizli dokuları, desenleri ve formları keşfetmeye ve abartmaya odaklanıyor ve bunları genellikle karmaşık ayrıntılarını vurgulamak için büyütüyor. Eserlerinde genellikle heykelsi formlar yapmakta, canlı renklerin hâkim olduğu sırlamalar yapmaktadır. Doherty seramik çalışmalarını yüksek derecede pişirim yapmaktadır. Doherty’nin heykelsi formlarında, doğadaki bitkilerin detaylarını yansıtarak oluşturmaktadır (Görsel 2.23 – 2.24).

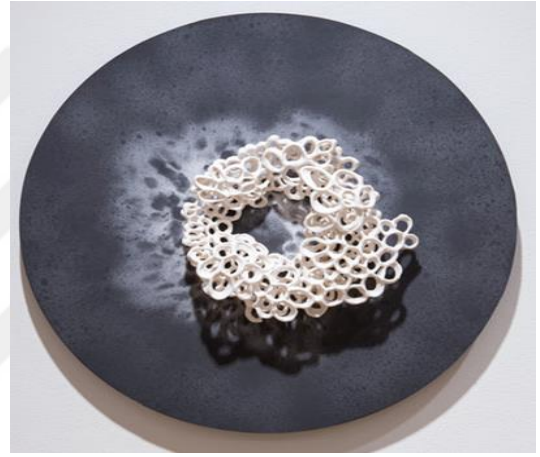
Görsel 2.25. Lindsay Feuer, Sessile Wall Hybrid “bi-flora” no.1, Porselen

Görsel 2.26. Lindsay Feuer, Hybrid Cluster no.11, Porselen

Sanatçı Lindsay Feuer, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan yetenekli seramik sanatçısıdır. Çalışmalarında çoğunlukla organik ve botanik formlar görülmektedir, fantezi ve gerçeklik öğelerini harmanlayan porselen heykeller şekillendirmektedir. Feuer'in parçaları genellikle büyüme, dönüşüm ve doğanın karmaşıklığı temalarını araştırır ve sırsız porselen kullanır. Uygulamaları hassas detaylar ve kusursuz bir görünümle karakterize edilir ve biyolojik formlarda bulunan yapı ve işlev arasındaki ilişkiyi vurgular. Bu yaklaşım, doğal dünyayla içgüdüsel ve hayali bir bağlantı uyandırmayı amaçlar (Görsel 2.25 – 2.26).

Görsel 2.27. Shiyuan Xu, Fission, Porselen Kâğıt Kil, 14x6,5x11,25 cm, 2018

Görsel 2.28. Shiyuan Xu, Parça 1, Porselen Kâğıt Kil, 20x20x4,5 cm, 2018

Çinli sanatçı Shiyuan Xu, heykelsi seramikleriyle keşfettiği doğaya olan derin hayranlığıyla tanınır. Mikroskobik hücresel yapılardan ilham alarak, yaşamın temel örüntülerini yansıtan dinamik ve benzersiz formlar yaratır. Okyanus canlılarından kara bitkilerine kadar tüm varlıklardan etkilenir, bu organiklerin dokularından ve yapılarından faydalanır. Xu, genellikle kâğıdın porselene dahil edildiği, karmaşık dokular yaratan ve malzemelerin beklenmedik şekillerde kırılmasına ve deforme olmasına izin veren bir teknik kullanır. Porselenin kesme ve katlama gibi hassas yöntemlerle karmaşık formlara dönüştürülmesiyle estetik ve dayanıklılığı bir araya getirmektedir. Bu parçaları 1200 dereceye kadar ulaşan yüksek sıcaklıklarda pişirmektedir.

Xu, sanatın insan hayatını zenginleştirme gücüne sahip olduğu fikrini vurgular ve insanları doğaya olan ilgileriyle yeniden bağlantı kurmaya teşvik eder. Eserleri, izleyicileri etraflarındaki dünyanın gizli güzelliğini ve karmaşıklığını takdir etmeye davet ederek, doğaya yakından dikkat etmenin önemini vurgular (Görsel 2.27 – 2.28).

Görsel 2.29. Mustafa Tunçalp, Lale Motifi Pano Detay, Seramik ,1998

Görsel 2.30. Mustafa Tunçalp, Karanfil Motifi Pano Detay, Seramik ,1998

Mustafa Tunçalp 1941 doğumlu seramik sanatçısıdır. Sanatçı eserlerinde özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden olmak üzere geleneksel Türk motiflerini kullanmaktadır. Geleneksel çini çiçek desenlerine olan hayranlığı ile ikonik lale ve karanfil motiflerini kendi eserlerine yansıtmaktadır. Tunçalp, lale ve karanfil motiflerine olan hayranlığını eserlerine yansıtarak Osmanlı seramik geleneğini modern bir bakış açısıyla yorumlamaktadır. Geleneksel çiçek motiflerini çağdaş seramik teknikleriyle harmanlayarak eski ile yeniye bir arada kullanılır. Lale ve karanfilin sembolik olarak ilham alarak çalışmalarda bu motiflere sıkça yer verir. Sanatın modern özellikleri ve gelişmiş tekniklerle geçmiş ile günümüz arasında köprü kurar. Tunçalp, dekoratif tabaklarında, heykellerinde ve duvar panolarında bu estetik anlayışı hakimdir. (Görsel 2.29 – 2.30).

Görsel 2.31. Zehra Çobanlı, “Lale Zamanı” Enstalasyon, Stoneware, 300x300 cm, 2012

Görsel 2.32. Zehra Çobanlı, “Lale Zamanı” Detay, Stoneware, 1240 °C, 2012

1958 doğumlu Zehra Çobanlı, çalışmalarında genellikle klasik Türk tasarımlarını modern unsurlarla harmanlayarak seramiğe yerleştirme sanat arayışında malzeme ve teknik sınırlaması olmayan, mekân için özel tasarlanan niteliklere uygun kurgular tasarlamıştır. Çağdaş seramik sanatına yaptığı önemli katkılardan biri, Türk sanatında derin anlama ve kültürel öneme sahip lale motifini kullanmıştır. Lale, özellikle Osmanlı döneminde seramik, tekstil ve mimaride sıklıkla yer alan bir güzellik ve zarafet sembolüydü. Çobanlı Lale Zamanı adlı enstalasyon çalışmasında birlik olmanın, birbirimizi sevmenin, yaratmanın ve paylaşmanın anlamını ifade ediyor. Lale formunu tekrarlayarak onu tasavvuftan etkilenen birlik ve karşılıklı anlayış kavramlarıyla bizleri yeniden içsel bir sorgulatma yapmaya sevk etmektedir. Enstalasyondaki toplamda 999 adet tekrarlanan lale formları semboliktir ve ruhu temsil eder. Laleyi kültürel ve manevi bir sembol olarak kullanarak, izleyicileri Türk sanatının zengin tarihiyle buluştururken onları düşünmeye davet ediyor (Görsel 2.31 – 2.32).

Görsel 2.33. Kemal Uludağ, Lale Form 2, Stoneware, 30x20x15 cm, 1200 °C, 2008

Sanatçı Kemal Uludağ, “Lale Form 2” adlı eseriyle, geleneksel Türk sembolizminin çağdaş seramik teknikleriyle stoneware kili kullanılarak yüksek derecede pişirim yapmıştır. Lale özellikle güzelliğiyle, lüksü ve zarafeti simgelediği Osmanlı döneminde Türk sanatında derin kültürel ve tarihi öneme sahiptir. Uludağ, bu ikonik motifi seramik eserlerine entegre ederek, onu yalnızca estetik değeri için değil, aynı zamanda onu yeniden yorumlayarak günümüzün sanatsal manzarası bağlamında alakalı hale getiriyor. Seramikte lale formunun kullanımı yenilikçilikle işaretlenmiştir. Çiçeğin sembolik anlamının özünü korurken, formunu dinamik, modern yorumlara uyarlayarak geleneksel sembole yeni bir bakış açıları getirmiştir. Görsel çekiciliği artıran ve daha derin kültürel yansımaları davet eden karmaşık detaylar ve sofistike teknikler içerir. Uludağ’ın eserlerindeki lale formunun tekrarı ve soyutlaması ayrıca doğa, kimlik ve kültür gibi daha geniş temaları yansıtır (Görsel 2.33).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

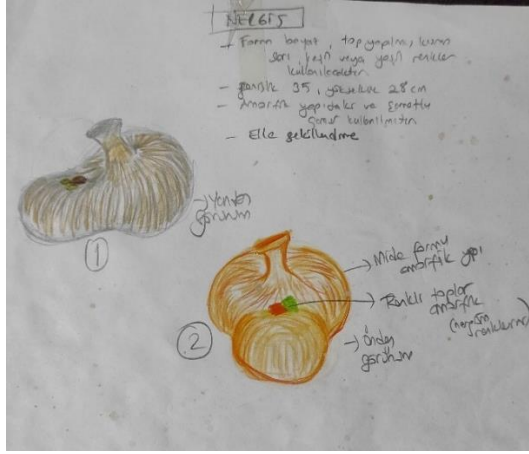
3. TASARIMLAR VE UYGULAMALAR

3.1. Tasarım Süreci ve Eskizler

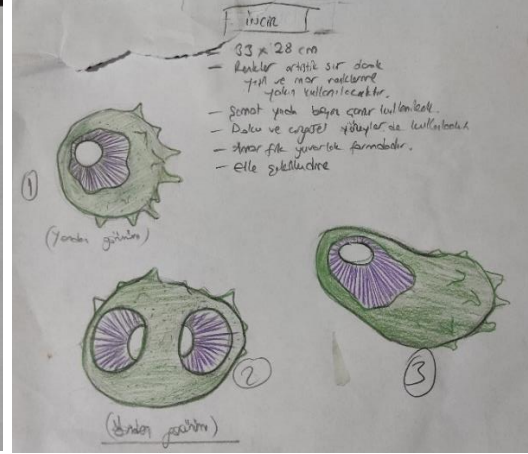
Sanatın varlığı sürekli akmaya devam eden bir değirmen gibidir. Sonsuz konusu ile farklılıkların çeşitliliklerini bizlere sunar. Sanatın gelişen sürecinde üretmenin verdiği etkiyle değirmenin can suyu olmaya devam eder. Bir ifade aracı olarak sanat; uzun bir sancının ardından yapıtın belirginleşmeye başlamasını ve sanatçının bir anlamda yeniden doğuşunu, eseriyle bütünleştiğini tanımlamak anlamlı olacaktır. Sanat, geniş bir kavramı içerir, pek çok disiplini içinde barındırılabilen geniş bir alana sahiptir. Çalışma kapsamında tarafımdan ortaya konulan uygulamaların temelinde doğa ve doğanın yansıması yer almaktadır. Bunun yanı sıra, insanoğluna fayda sağlayan bitkilerin seramik sanatına nasıl etki ettiği ve etkileşimi üzerine araştırmalar yapılarak estetik-plastik bir dille yeni anlatım süreçleri irdelenmiştir.

İnsanın, dünya ile varlığı anne karnında başlar. Bu alan, her zaman belli sınırlar doğrultusunda maddeyi sayısal verilerle çerçevelemişlerdir. Anne rahmi ve Dünya bir alan olabilmekteyken insan bu alanların manevi tarafının sonsuz alemler varmış düşüncesiyle kavramların metafor kısımlarını ifade biçimlerinde kullanmışlardır.

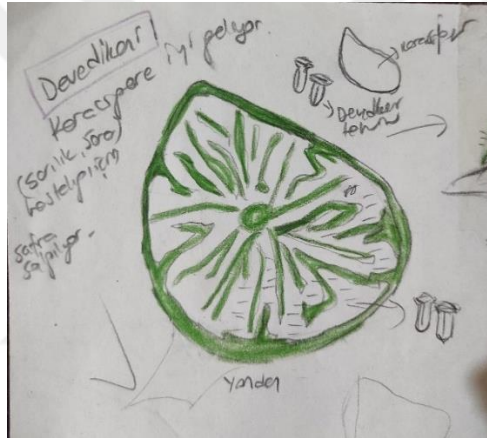
Doğanın sunduğu sonsuz bitki çeşitliliğinde insanoğlu bitkilere anlamlar yüklemiştir. Bu anlamlar karşısındaki kavramları sanatın birçok sürecinde ve disiplinlerde kullanmışlardır. Doğanın toprakla olan birlikteliğinde bitkinin varlığına rastlarız. İnsanoğlu bu bitkileri çoğu zaman gereksinimleri için kullanmışlardır. Yaşamın merkezindeki bitkileri yavaş yavaş deneyimleyerek analizler elde etmişlerdir. Bu analizler sonucunda geliştirerek geçmişten bugüne kadar sanattın kullanılmaya devam etmişlerdir. Sanatsal açıdan bitkileri sembolize ederek resim, heykel veya seramik gibi alanlarda hikayelere konu olarak işlenmiştir. Bu tez çalışmasında, bitkilerin tedavi amaçlı kullanılan özelliklerinin insan vücudundaki etkilerini ve sanattaki kavramları üzerine araştırma yapılmıştır. Türkiye’de doğal tedavi de yoğun olarak kullanılan bazı bitkiler seçilerek üç boyutlu seramik uygulamaların tasarımları oluşturulmuştur. Ortaya çıkan eskizler doğrultusunda, kil malzeme ile şekillendirmeleri yapılmıştır. Görsel 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5’te seçilmiş olan bazı bitkiler ile ilgili eskizlere yer verilmiştir.

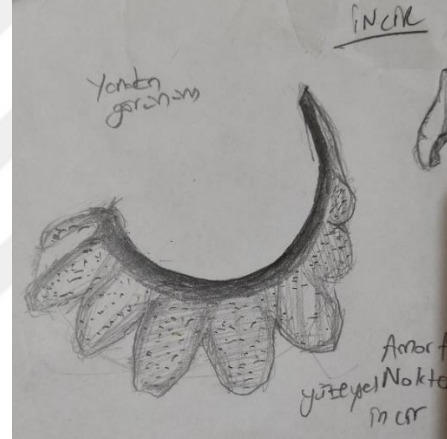
Görsel 3.1. Eskiz 1

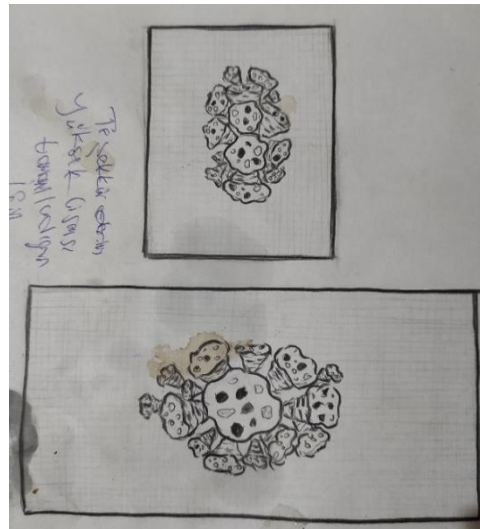
Görsel 3.2. Eskiz 2

Görsel 3.3. Eskiz 3

Görsel 3.4. Eskiz 4

Görsel 3.5. Eskiz 5

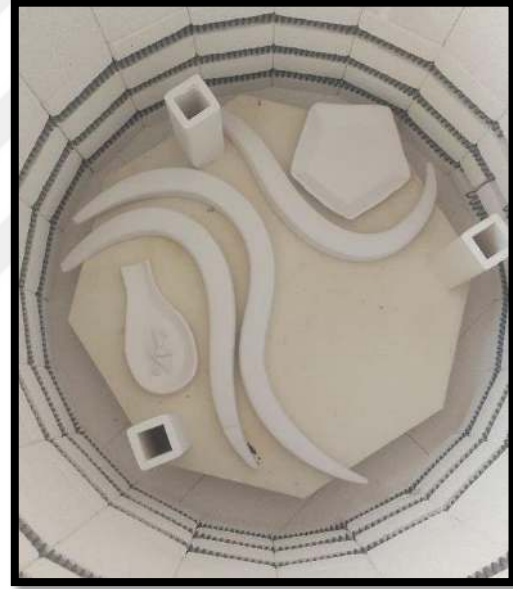
3.2. Sırlama ve Pişirim

Tasarımlar doğrultusunda çalışmanın yapılacağı kil ve kilin rengi belirlenmiştir. Kilin içerisinden havasını alarak ve homojen hale getirerek yoğurma işlemi gerçekleştirilmiştir. Tasarıma uygun (plaka, sucuk, vb.) şekillendirme yöntemi belirlenmiştir. Şekillendirme yönteminde farklı modelaj aletleri kullanılarak uygulama yapılmıştır. Şekillendirmenin tamamlanmasının ardından rötuş işlemleri yapılarak kontrollü kurutmaya alınmıştır.

Birinci fırınlama (bisküvi pişirimi) işlemi 950 – 1000 °C derece arasında tamamlanmıştır. Bisküvi pişirimi tamamlanmış ürün üzerine artistik sır fırça kullanılarak sırlama işlemi tamamlanmıştır (Görsel 3.6, Görsel 3.7).

Görsel 3.6. Bisküvi Pişirimi

Görsel 3.7. Bisküvi Pişirimi

Görsel 3.8 Sır Pişirimi

Sırlaması tamamlanmış olan uygulamalar 1020 – 1040°C derecede sır pişirimi yapılmak üzere fırınlanmıştır (Görsel 3.8).

3.3. Uygulamalar

Çalışma 1

Görsel 3.9. Deve Dikeni Çıkışlı Form (Ön Görünüm)

Görsel 3.10. Deve Dikeni Çıkışlı Form (Yan Görünüm)

Görsel 3.11. Deve Dikeni Çıkışlı Form (Arka Görünüm)

Deve Dikeni bitkisi çıkışlı uygulama, 20x26x8 cm ebatlarındadır. Çalışmada vakumlu beyaz çamur kullanılmış ve serbest elle şekillendirme yöntemi tercih edilmiştir. Şekillendirildikten sonra yaş halde iken kabartma kısımları modelaj aletleri kullanılarak verilmiştir. Kontrollü kurutulduktan sonra yüzey zımparalanarak pürüzsüz hale getirilmiştir. Bisküvi pişirimi 950 santigrat derecede tamamlanmış olup, artistik sır ile sırlanarak 1040 santigrat derecede sırlı pişirim gerçekleştirilmiştir. Devedikeni çalışmasındaki yuvarlak form bitkinin genel görünümü ile ortaya çıkarılmışken aynı zamanda karaciğer organının da stilizasyonundan faydalanılarak tasarlanmıştır. Devedikeni mor çiçek kısmından ve karaciğerin detay görünümünden esinlenerek yüzeyde rölyef oluşturulmuştur. Devedikeni çalışmasındaki kabartma, labirent algısı sıkışmışlığın hissiyle çaresizlik ifade edilmiştir. Yüzeydeki pürüzlü dokuyla alanda çaresizliğin zorluğuna gönderme yapılarak formun uç kısmına doğru alan daraltılmıştır. Merkezinde Deve Dikeni formun minimal görüntüsü, sarı renk kullanılarak kabartma üzerinde detaylandırılmıştır. Deve Dikeni bitkisi karaciğer organdaki fazla alkol tüketiminden kaynaklı iyileştirici özelliğine gönderme yapılarak yüzeyde kahverengi kullanılmıştır. Daire formu ile Hz. İsa Peygambere gönderme yapılmıştır. Forma detaylı baktığımızda iç içe geçmiş 3 adet daire bulunmaktadır. Deve Dikeni formu çevreleyen

sarı renkteki daire ışık halesi sonsuzluğu ifade eder. Sarı renkteki hale Baba, Oğul ve Kutsal Ruhun sonsuzluğunu yansıtmaktadır. Romalı askerlerin Hz. İsa'nın başına taktığı Deve Dikenini bitkisi, çektiği acılar karşısında çilesini temsil etmektedir. Hz. İsa'nın acılarının üzerine çektiği zorluklar deve dikenini bitkisi formu kullanılmıştır (Görsel 3.9).

Çalışma 2

Görsel 3.12. Ebegümece Çıkışlı Form (Ön görünüm)

Ebegümece çalışması 18x20 cm ebatlarındadır. Çalışmada vakumlu beyaz çamur kullanılmış ve serbest elle şekillendirme yöntemi tercih edilmiştir. Şekillendirdikten sonra ana hatları birleştirip merkezi olarak yerleştirilmiştir. Yaşken eğimleri ve kıvrımları yerleştirilmiştir. Kontrollü kurutulduktan sonra yüzey zımparalanarak pürüzsüz hale getirilmiştir. Bisküvi pişirimi 950 santigrat derecede tamamlanmış olup, artistik sır ile sırlanarak 1040 santigrat derecede sırlı pişirim gerçekleştirilmiştir. Ebegümece afrodizyak etkisiyle kadınlarda doğurganlığı, erkeklerde cinsel gücü artırır. Ebegümece çalışmasında, formun tabanı daire olarak düşünülmüş olup 7 adet ebegümece taç yaprakları yüzeye şekillendirilmiştir. Formun dış kısmında kalın biçimde, içe doğru eğimli taç yapraklar bulunur. Ebegümece meyvesinin biçimi kullanılarak tasarlanan çalışmada, taç yapraklar kadın rahmini temsil etmektedir. Ebegümece bitkisi doğurganlığı temsil etmesiyle ana formda ifade edilmiştir. Ebegümece bitkisindeki meyve kısmı stilize

edilerek taç yapraklarının sayısı çalışmada 7 adet olarak kullanılmıştır. Sezaryen doğumda kadınlara 7 kat kesi yapılarak bebeğe ulaşılır, bu nedenle taç yapraklar 7 adet yapılmıştır. Kendine has pişme rengi olan kırık beyaz tonlarındaki çalışmaya mat artistik sır kullanılmıştır. Rahim durağan, sabit oluşu ve spermin kıvrımları hareketlilik karşısında denge oluşturmuştur. Rahim içerisinde sperm hüresi daha büyük yapılarak sivri kuyruk kısmı merkeze doğru birleştirilerek baskınlık yumuşatılmıştır. Doğurganlık, doğum kavramları çalışmada işlenmiştir (Görsel 3.12).

Çalışma 3

Görsel 3.13. Haşaş ıkışlı Form (n Görünüm)

Görsel 3.14. Haşaş ıkışlı Form (Yan Görünüm)

Görsel 3.15. Haşaş ıkışlı Form (st Görünüm)

Haşaş alışması 26x38x3 cm ebatlarındadır. Çalışmada beyaz çamur ile serbest şekillendirme yöntemi sucuk ve plaka kullanılmıştır. Haşaş çalışmasına yükselti vermek için ilk önce taban kısmına plaka açılmıştır. Sucuk yöntemiyle yükseltilmiştir. Formun şekli verildikten sonra yüzeyde kıvrımlar oluşturulmuştur. Kontrollü kurutmanın ardından zımparası yapılmıştır. 950 santigrat derece bisküvi pişirimi ve artistik sır kullanılarak fırça ile sırlanan ürünün 1040 santigrat derecede sırlı pişirimi yapılmıştır.

Çalışma haşaş bitkisinin formundan stilize edilmiştir. En st kısmında 3 adet keskin kenarlı plaka bulunmaktadır. Haşaş çalışmasının yüzeyi, haşaş bitki formunun

kıvrımlarıyla uyum içinde forma aktarılmıştır. Yüzeyin pürüzsüzlüğü ve hareketliliği içerisinde kompozisyonda durağan, keskin duruşa kontrastlık sağlanmıştır. Formun ağız kısmındaki yükseltide 3 adet plaka bulunmaktadır ve plakaların eğimi yapıyı dengelemiştir. Çalışmanın hassaslığı, kırılğanlığı yüzeydeki kıvrımlar ve üst ağız kısmında bulunan plakalarda güçlü, keskin netlik bir harmoni sağlanmıştır. Haşhaş bitkisinin ağrı kesici, uyku verici etkisi hissettirilmeye çalışılmıştır. Bu bitki uyuşturucu özelliğiyle bağımlılık yapabilir ve sersemletebilir.

Haşhaş bitkisi uyuşturucu, rahatlatıcı ve sakinleştirici etkisi özelliği çalışmada kullanılmıştır. Bu çalışmada Hasan Sabbah'ın vadettiği cennet tasvir edilmiştir. Bir alem algısını oluşturması düşünüldüğünden form kapalı tasarlanmıştır. Etrafı kapalı olan bu alem kendi içerisinde sonsuz güzellik ve mutluluğun cenneti tasvir edilmiştir. Haşhaşın sersemleştirici etkisi kabartılan kıvrımlarla ifade edilmiştir. Hasan Sabbah'ın cennetini dik bir alan olarak ifade edilerek geçici olandan etkilenmediği, daima ayakta kalacağını göstermektedir. Gövde kısmındaki yumuşak kıvrımlar ve uç kısmındaki sert, keskin plakalar zıtlık içinde birbiriyle bağlantı kurulmuştur. Formda cenneti ve sersemletici güzelliği yüzeye yansıtılmak istenmiştir. Haşhaş bitkisinin etkilerinin sonucunda bilinçdışı gerçeklerin ifadesi olarak çalışmada 3 adet düz plaka kullanılmıştır. Bu plakalar insan psikanalizin temsilcileri olan id, ego ve süperegoyu temsil etmektedir. İnsan kullandığı haşhaş bitkisinin etkisiyle geçici bilinç yoksunluğu sonrası bilinç altında yaşadığı sınırlı sonsuz alemin içindedir. Varlığın ego katmanını yansıtan en üstteki plakadır. Ego idin içgüdüsel arzularını ve eleştirel ahlakı olan süpregonun arasındaki bağlantının dengelenmesini sağlamaktadır. Haşhaş bitkisinin uyuşturucu etkilerinin üzerine yapılmış bu çalışmada vadedilen cennetin bilinç alanı tasvir edilmiştir (Görsel 3.13, 3.14, 3.15).

Çalışma 4

Görsel 3.16. İhlamur Çıkışlı Form (Ön Görünüm)

Görsel 3.17. İhlamur Çıkışlı Form (Yan Görünüm)

Görsel 3.18. İhlamur Çıkışlı Form (Üst Görünüm)

İhlamur çıkışlı uygulama 25x18x3 cm ebatlarındadır. Çalışmada beyaz çamur kullanılmış olup serbest şekillendirme yöntemlerinden sucuk ve plaka ile şekillendirilmiştir. Gelişi güzel sucuklar tasarıma bağlı kalınarak yerleştirilmiştir. Şekillendirmenin tamamlanmasının ardından ham halde iken eğimleri ve kıvrımları testerenin tırtıklı kısmı kullanarak dokulu yüzey oluşturulmuştur. Kontrollü kurutmanın ardından birinci pişirim olan bisküvi pişirimi 1000 santigrat derecede ve artistik sıran fırça ile sırlanmasının ardından 1040 santigrat derecede ikinci (sırlı) pişirim yapılmıştır.

İhlamur çalışması dairesel form etrafına ağacın dalları ve köklerini temsil edecek şekilde killerin yerleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Dairesel form, bağlılık ve beraberliğe göndermedir. Yüzeyindeki hareketli dallar tasarımda baskınlık göstermektedir. Köklerin tasarımdaki harmonisi, dalların köklerin hareketliliği ve üst kısmındaki daire plakayla sağlanmıştır, sadakatin gücünü ve sonsuzluğu temsil etmektedir. Köklerinin karmaşıklığı, tasarımın kendi içerisindeki düzenle birlik yakalanmaktadır. İhlamurun dalları ve kök kısımları sarı, kahverengi tonlarında ve halka bej rengine kullanılmıştır. İhlamur çalışması, formun ve dokunun etkisiyle sadakatin, sonsuz sevginin, beraberliğin ifadesi anlatmaktadır (Görsel 3.16, 3.17, 3.18).

Çalışma 5

Görsel 3.19. İncir Çıkışlı Form 1 (Arka Görünüm)

Görsel 3.20. İncir Çıkışlı Form 1 (Ön Görünüm)

Görsel 3.21. İncir Çıkışlı Form 1 (Yan Görünüm)

İncir çıkışlı uygulama 32x24x16 cm ebatlarındadır. Çalışmada beyaz çamur kullanılmış olup serbest şekillendirme yöntemlerinden plaka ve sucuk yöntemi kullanılmıştır. Ana hatları oluşturulduktan sonra belli bir kısma yükselti yapılmıştır. Belli bir alanda kullanılan çıkıklar farklı büyüklükte ve tasarıma bağlı kalınarak tamamlanmıştır. Yüzeyde kazıma yapılarak derinlik hissi verilmiştir. Şekillendirmesi tamamlanmış incir çalışması yavaş ve kontrollü bir şekilde kurutma yapmak üzere naylon ve kumaş kullanılmıştır. Tamamen kuruması gerçekleşmiş olan ürün herhangi bir zımpara yapılmamıştır. Kontrollü kurutmanın ardından birinci pişirim olan bisküvi pişirimi 950 santigrat derecede ve artistik sıran fırça ile sırlanmasının ardından 1040 santigrat derecede ikinci (sırlı) pişirim yapılmıştır.

İncir çalışması 3 boyutlu olarak tasarlanmıştır. Romanın kurucu kahramanları olan ikiz kardeşler Romulus ve Remus betimlenmiştir. İki eş yüzey simetrik olarak birleştirilmiştir. Formun baş ve kuyruk kısmı bulunmaktadır. Boşluğun bulunduğu alana ince çizgili dokular yapılarak oraya sınır verilmiştir. Formun uç kısmında bulunan yükselti ile harmoni sağlamak istenmiştir.

Formdaki bombelere derin çizgiler yapılmıştır, bunun nedeni ise vücutta bulunan çıbanların her an bir yıldırım gibi patlayarak çarpmasını tasvir etmek içindir. Yüzeydeki çizgiler ve kuyruk kısımlarındaki yükselti yönüyle baskınlık sağlanmıştır. Baş kısmındaki derinlik ve kuyruk kısmındaki yükseltiyle zıtlık sağlanmıştır. Kullanılan yeşil ve kahverengi tonu bitkinin doğadaki yaşamını temsil etmektedir. Soyutlanmış bir canlı formu olarak Romulus ve Remus ikizlerini temsil etmektedir. İkizler gücün ve bereketin simgesidir (Görsel 3.19, 3.20, 3.21).

Çalışma 6

Görsel 3.22. İncir Çıkışlı Form 2 (Yan Görünüm)

Görsel 3.23. İncir Çıkışlı Form 2 (Ön Görünüm)

Görsel 3.24. İncir Çıkışlı Form 2 (Üst Görünüm)

İncir çıkışlı uygulama 31x31x18 cm ebatlarındadır. Çalışmada beyaz çamur kullanılmış olup serbest şekillendirme yöntemlerinden plaka ve sucuk yöntemi kullanılmıştır. Ana hatları oluştururken düz yüzey için plaka yapılmıştır. Yan kısımları için 6 adet yumru yapılmıştır. İncir çalışmasının yüksekte kalan kısmına incirin yarıya bölünmüş halini yüzeye kabartma şeklinde yaparak derinlik verilmiştir. Tüm yüzeye testerenin sivri kısmıyla çizgisel doku verilmiştir. 3 adet incir çalışmasını farklı büyüklüklerde belli bir miktar kil alınarak naylon poşetin içinde sıkıştırılarak ve çevirerek yüzeyinde derinlikler elde edilmiştir. Kontrollü kurutmanın ardından birinci pişirim olan bisküvi pişirimi 950 santigrat derecede ve artistik sırn fırça ile sırlanmasının ardından 1040 santigrat derecede ikinci (sırlı) pişirim yapılmıştır.

İncir çalışması 3 boyutlu eğimli olarak tasarlanmıştır. Eğim cenin pozisyonuna gönderme yapılmış olup, incir yapraklarının genişliği yan kısımlarda tasvir edilmiştir. Çalışmanın arka görünümü incir yaprağının görüntüsünün devam ediyor algısını oluşturmak amacıyla 6 adet asimetrik form olarak yerleştirilmiştir. Çalışmanın uç kısmında incirin kesilmiş hali ve 3 adet incir meyvesi de çalışmanın orta kısmında kullanılmıştır. Üst kısımda incirin taneleri Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın soyuna göndermedir. Hz. Âdem ve Hz. Havva cennetteki yasaklı meyveyi yemeleriyle günahlarının cezası olarak Dünya'ya gönderilir. Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cennetten

kovulmasıyla Dünyadaki çetin yaşam, yüzeye doku yapılarak yansıtılmak istenmiştir. Dünyadaki ilk giysi, mitolojide incir yaprağı olarak aktarılmaktadır. İncir çalışmasının cenin pozisyonunda olması ilk günahın tohumunu anlatmakta ve kullanılan renkler saflığı, temizliği aynı zamanda acıyı günahı temsil etmektedir. Çalışma aynı zamanda cennetten kopuşu ve Dünya'ya gelişi temsil etmektedir (Görsel 3.22, 3.23, 3.24).

Çalışma 7

Görsel 3.25. Nergis Çıkışlı Form (Ön Görünüm)

Görsel 3.26. Nergis Çıkışlı Form (Yan Görünüm)

Görsel 3.27. Nergis Çıkışlı Form (Üst Görünüm)

Nergis çalışması 28x16x2 cm ebatlarındadır. Çalışmada beyaz çamur kullanılmış olup serbest şekillendirme yöntemlerinden plaka kullanılmıştır. Form iki ana yuvarlak hattan oluşmaktadır. Yüzeyin bir kısmında çizgisel dokular bulunmaktadır. Belli alanlarda derinlik verilmesi amacıyla kazıma yapılmıştır ve bazı yerlerde yüzey pürüzsüz hale getirilmiştir. Kontrollü kurutmanın ardından birinci pişirim olan bisküvi pişirimi 1000 santigrat derecede ve artistik sırn fırça ile sırlanmasının ardından 1040 santigrat derecede ikinci (sırlı) pişirim yapılmıştır.

Nergis bitkisi yara tedavisinde ve midenin nemini olarak oluşan istifrayı önleyerek rahatlık verir. Mide organının formu kullanılarak nergis çalışması iki oval formun birleştirilmesiyle şekillendirilmiştir. Mide formuna benzetilerek iki parça birleştirilerek narkissos ve narkissos'un su yüzeyindeki yansıması olarak ifade edilmiştir. Formdaki boyun kısmı nilüfer çiçeğinin görüntüsü biçiminde tasvir edilmiştir. Yüzeydeki

dokular formun şeklinin yönüne uygun olarak yapılmıştır. Boyun kısmındaki ağız bölgesindeki nergis çiçeği kabartma yapılmıştır. Çizgisel derinlik verilen nergis çiçeği formun eğimine uygun olarak uç kısmında hareketlilik sağlanmıştır. Boyun kısmında yapılan nergis tasviri baskınlık gösterirken, ön kısımda yüzeysel derinliklerle nergis çiçeği kullanarak harmoni sağlanmıştır. Çalışmadaki mide formu görüntüsü boş bırakılmıştır. Bej rengi tüm yüzeyde kullanılmıştır. Bu bitkinin sarı rengi, formun boyun kısmı ve yüzeydeki derinliklerde kullanılmıştır. Nergis çiçeği kendini beğenmiş, kimsenin aşkına inanmayan, alay eden Narcissus'tur. Echo'nun Narcissus'a karşılıksız aşkı tasvir edilmiştir (Görsel 3.25, 3.26, 3.27).

Çalışma 8

Görsel 3.28. Nilüfer Çıkışlı Form (Ön Görünüm)

Nilüfer çalışması toplamda 24 adet parçadan oluşmuş 3 boyutlu duvar panosu olarak 12x8x2 – 3x3x1 cm ölçülerinde tasarlanmıştır. 2 adet düz plaka 5-6 cm ölçüleri arasında tasarlanmıştır. Çalışmada beyaz çamur kullanılmış olup serbest şekillendirme yöntemlerinden çimdikleme yöntemi ile şekillendirilmiştir. Farklı boyutlarda olan nilüfer

biçimlerinden bazılarına ajur yapılmıştır. Kontrollü kurutmanın ardından birinci pişirim olan bisküvi pişirimi 950 santigrat derecede ve artistik sırın fırça ile sırlanmasının ardından 1020 santigrat derecede ikinci (sırlı) pişirim yapılmıştır.

Nilüfer bitkisi bağıışıklığı güçlendirici, hoş kokusuyla sakinleştirici, kadınlarda adet düzenleyici etkisiyle doğurganlığı artırır. Nilüfer çıkışlı uygulama, duvar panosu olarak üç boyutlu tasarlanmıştır. Nilüfer çiçeğinin formu kadın organı stilize edilerek, bitkinin kurumuş kabuklu kısmıyla her bir çalışmanın yüzeyinde boşluklar ve derinlikler uygulanmıştır. Nilüfer çıkışlı formda doğurganlığa gönderme yapılarak 24 adet kullanılmıştır. Her bir uygulama doğumla beraber saflığı, temizliğin ifadesi olarak beyaz renk kullanılmıştır. Nilüfer çalışması ruhani arınmanın yeniden doğumla beraber gerçekleştiğini ifade eder (Görsel 3.28).

Çalışma 9

Görsel 3.29. Kekik Çıkışlı Form (Ön Görünüm)

Görsel 3.30. Kekik Çıkışlı Form (Yan Görünüm)

Görsel 3.31. Kekik Çıkışlı Form (Arka Görünüm)

Kekik çıkışlı uygulama 8x26x12 cm ebatlarındadır. Çalışmada beyaz çamur kullanılmış olup serbest şekillendirme yöntemi olan plaka yöntemi tercih edilmiştir. Plaka açılarak küçük ebatlı üçgen parçalar kesilmiştir ve boynuz form yüzeyinin bir kısmına yerleştirilmiştir. Kontrollü kurutmanın ardından birinci pişirim olan bisküvi pişirimi 950

santigrat derecede ve artistik sırın fırça ile sırlanmasının ardından 1040 santigrat derecede ikinci (sırlı) pişirim yapılmıştır.

Kekik çalışmasında boğa boynuzu formu kullanılmıştır. Eğimli boynuz formu tabandan yukarıya doğru daraltılmıştır. Boynuz formu gücü, asaleti simgelemektedir. Boğa boynuzu formunun arka kısmında kekik yapraklarının kıvrımları bulunmaktadır. Boynuz formun ağız kısmının alt kısmında bulunan alanda kekik yapraklarının eğimiyle kırmızı renk kullanılarak kadın kavramına gönderme yapılmıştır. Formun üst kısmı kekik bitkisinin yaprak kısmı ile stilize edilmiştir. Kekik çalışması zorluk karşısında acılarının yankılanmasını sembolize eder. Boynuz formu cesaretli, güçlü kadını temsil etmektedir. Formda kırmızı, yeşil ve bej renkleri kullanılmıştır. Pürüzsüz yüzey, kekik bitkisinin yapraklarıyla eğim verilerek formda harmoni yakalanmaya çalışılmıştır. Ön kısımda bulunan yaprakların eğimiyle kadın organı stilize edilmiştir. Yeşil ve kırmızı sırların kullanımı kontrast renk olarak kullanılmıştır. Boynuz formu asaleti ve güçlü kadını temsil etmektedir. Tüm zorluklara karşı dimdik duran kadının sırtında taşıdığı acılar ve gözyaşları çalışmada yorumlanmıştır (Görsel 3.29, 3.30, 3.31).

Çalışma 10

Görsel 3.32. Sarımsak Çıkışlı Form (Yan Görünüm)

Görsel 3.33. Sarımsak Çıkışlı Form (Arka Görünüm)

Sarımsak bitkisinden esinlenilerek yapılan uygulama 45*20*5 cm ebatlarındadır. Çalışmada kullanılmış olan beyaz çamur ile serbest şekillendirme yöntemi sucuk kullanılmıştır. Kontrollü kurutmanın ardından birinci pişirim olan bisküvi pişirimi 950 santigrat derecede ve artistik sırn fırça ile sırlanmasının ardından 1040 santigrat derecede ikinci (sırlı) pişirim yapılmıştır.

Sarımsak bitkisi Alzhmeiri önlemede kullanılır. Alzhmeir zihinde oluşan boşluktur ve bu boşluk formda stilize edilmiştir. Sarımsak çalışması 3 adet eğimli plakalarla minimal bir anlayışla tasarlanmıştır. Boş dolu alan etkisi ile sarımsak dişinin biçimi çizgisel bir ifadeyle aktarılmıştır. Boşluk hissi ile sonsuzluğa ve ölümsüzlüğe gönderme yapılmak istenmiştir ve aslında sonsuzluk başlangıcı temsil etmektedir.

Plakaların bir tanesi ana merkezde diğer 2 adedi ise yan kısımlara yerleştirilmiş olup her iki uç kısımları sivrileştirilmiştir. Yüzey pürüzsüz ve bej rengindedir (Görsel 3.32, 3.33).

Çalışma 11

Görsel 3.34. Yasemin Çıkışlı Form (Ön Görünüm)

Yasemin bitkisinden esinlenilerek yapılan uygulama 26x28x2 cm ebatlarındadır. Çalışma beyaz çamurla, serbest şekillendirme yöntemlerinden plaka ve sucuk ile yapılmıştır. Tasarımı tamamlanmış ürünün yüzeyinde kazıma yapılarak derinlik elde

edilmiştir. Allah lafzı tasarıma uygun olacak şekilde yapılmıştır. Şekillendirirken eğimler verilmiştir. Kontrollü kurutmanın ardından birinci pişirim olan bisküvi pişirimi 950 santigrat derecede ve artistik sırn fırça ile sırlanmasının ardından 1040 santigrat derecede ikinci (sırlı) pişirim yapılmıştır.

Yasemin bitkisi ile ortaya konulan uygulama, yarım daire şeklindedir. Yüzeyindeki kabartmalar pürüzsüzdür. Yarım daire içerisindeki kabartmalarda 4 ayrı taç yaprak vardır. Merkezin etrafında bulunan yan kısımlarda, 3 adet taç yaprak yapılmıştır. Formun uç kısmında yarım dairenin düz kısmında Allah lafzı kullanılmıştır. Yarım daire geceyi temsil etmektedir. Yarım daire ve kabartma plakalar yukarıya doğru yöneltilerek baskınlık sağlanmıştır. Ekleme olan plakanın taç kısmında kullanılan hat yazısı kabartma olarak yapılmıştır. Yasemin çiçeği İslam dininde Allah'ı temsil etmektedir. Bu çalışmada Yasemin bitkisinin formu, rengi ve sembolü bir arada kullanılarak çalışma oluşturulmuştur (Görsel 3.34).

SONUÇ

Doğal Tedavide Kullanılan Bitkilerin Çağdaş Seramik Sanatında İmge Olarak Yorumlanması başlıklı bu araştırmada, doğal tedavi yöntemi olan fitoterapötik bitkilerin etkilerinin sanatla birlikteliği üzerine inceleme yapılmıştır.

Bu araştırmada doğadaki bitkilerin özelliklerinin insan vücuduna etkisinin sanatla olan ilişkisini vurgulamak ve fitoterapötik bitkilerin tasarım süreçlerindeki önemini ortaya koymak hedeflenmiştir. Araştırmanın sonucunda, bitkilerin etki ve kullanım özellikleri şekil, renk ve dokusal zenginlikleriyle sanatsal üretimde güçlü bir ilham kaynağı oluşturulmuştur.

Mitolojik ve kültürel bağlamlarıyla bu bitkilerin çağdaş sanattaki simgesel kullanımları incelenmiş, özgün tasarımlar sanat nesnesine dönüştürülmüştür. Bitkilerin insan vücudu üzerindeki etkilerinin sanat eserlerine yansıtılması, doğa ile insan arasında estetik bir bağ kurulması amaçlanmıştır.

Üç boyutlu seramik çalışmalarında kullanılan malzeme, teknik ve renk tercihleri hem sanatsal hem de kavramsal açıdan zengin bir ifade dili oluşturulmaya çalışılmıştır. Tasarım sürecinde fitoterapötik bitkilerle yapılan özgün eskizlerin ve uygulamaların hem sanatsal hem de bilimsel açıdan değerini artırdığı kanaati oluşmuştur.

Doğanın önemli bir parçası olan bitkilerden ilham alarak ortaya konulmuş bu çalışma, çağdaş seramik sanatına yeni bir bakış açısı kazandırdığı ve bitki imgelerinin sanattaki potansiyelini gösterdiği vurgulanmaktadır. Bu araştırma, sanat ile doğa arasındaki etkileşimi güçlendiren bir örnek teşkil edebilmekte ve sanatçılara yaratıcı süreçlerinde doğal unsurları daha fazla kullanmaları için ilham verebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alakuş, A.O. ve Özsoy, V. (2017). Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri, (2. Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cora, A., & Savaş, U. T. (2023). Nesne ve Sanat Eseri Ayrımı: Sanat Eserinin Konumu Üzerine Bir Araştırma. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (32), 39-58.
- Baytop, T. (1999). *Türkiye'de bitkiler ile tedavi: geçmişte ve bugün*. Nobel Tıp Kitabevleri.
- Çetin, A. (2011). 19. Yüzyıldan günümüze plastik sanatlarda imgelerin temsiliyeti. Sanat ta yeterlik tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Ensari, S. A. (2022). 21. Yüzyıl Seramik Sanatında Sualtı Doğasından İzlenimler. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 11(95), 911-925.
- Faydaoğlu, E., & Sürücüoğlu, M. S. (2011). Geçmişten günümüze tıbbi ve aromatik bitkilerin kullanılması ve ekonomik önemi. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 11(1), 52-67.
- Gezgin, D. (2018). Bitki Mitosları (Cilt 5.cilt). İstanbul, Topkapı: Sel yayıncılık.
- Grimal, P., Picard, C., & Tamgüç, S. (1997). *Mitoloji Sözlüğü: Yunan ve Roma*. Sosyal yayınlar.
- Hançerlioğlu, O. (2008). Felsefe sözlüğü. (16. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kızıloluk, M. C. *Dalyan: Kent, tarih, kimlik* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- San, İ. (1979). Sanatsal yaratma ve çocukta yaratıcılık, (2. Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yemenicioğlu Negir, E. (2017). 20. yüzyıl resminde bitkisel motiflerin estetiksel bağlam ve plastik açıdan irdelenmesi.
- Yılmaz, A. (2014). *Bitkisel dokuların özgün seramik formlarda yorumlanması* (Master's thesis, Güzel Sanatlar Enstitüsü).

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.medicalpark.com.tr/fitoterapi/hg-2657>

<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/bitki-turleri-ve-gruplari-nelerdir-turkiyede-kac-cesit-bitki-turu-var-dir-endemik-relikt-nedir-41902336>

<https://kutsalkitap.info.tr/?q=yar+3%3A+7-13>

GÖRSELLERİN ALINDIĞI İNTERNET ADRESLERİ

Görsel 1.1: <https://tr.pinterest.com/pin/80009330857678556/>

Görsel 1.2: <https://tr.pinterest.com/pin/4644405844467346/>

Görsel 1.3: <https://tr.pinterest.com/pin/18999629673088168/>

Görsel 1.4: <https://tr.pinterest.com/pin/492649945792571/>

Görsel 1.5: <https://tr.pinterest.com/pin/89720217570948333/>

Görsel 1.6: <https://tr.pinterest.com/pin/172896073179670659/>

Görsel 1.7: <https://tr.pinterest.com/pin/795940934176280661/>

Görsel 1.8: <https://tr.pinterest.com/pin/14566398791854079/>

Görsel 1.9: <https://tr.pinterest.com/pin/73816881388068497/>

Görsel 1.10: <https://tr.pinterest.com/pin/7248049386260866/>

Görsel 2.1: <https://www.artnet.com/artists/ferdinand-hart-nibbrig/philemon-and-baucis-XZVN2h25wOkIvpnRWkTcgQ2>

Görsel 2.2: <https://www.soylentidergi.com/mitolojik-tasvirlerin-ressami-evelyn-de-morgana-dair/>

Görsel 2.3: [https://en.wikipedia.org/wiki/Echo_and_Narcissus_\(Waterhouse_painting\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Echo_and_Narcissus_(Waterhouse_painting))

Görsel 2.4: <https://www.facebook.com/erimtanmuseum/posts/bedri-rahmi-ey%C3%BCbo%C4%9Flu-1940l%C4%B1-y%C4%B1llardan-itibaren-geleneksel-halk-sanatlar%C4%B1na-%C3%B6zg%C3%BC-/1188985614558464/>

Görsel 2.5: <https://www.nisartgallery.com/urun/3551192/bedri-rahmi-eyuboglu-agac-kagit-uzerine-cini-murekkebi-30x20-cm-imzali>

Görsel 2.6: <https://www.onlinemuzayede.com/en/product/2672486/bedri-rahmi-eyuboglu-queen-of-spades>

Görsel 2.7: <https://secilartstudio.com/exhibitions/a-separate-reality/>

Görsel 2.8: <https://secilartstudio.com/press/harris-and-erel-art-gallery-with-secil-erel/>

Görsel 2.9: https://www.researchgate.net/figure/Ah-Xian-axian-Lotus-Human-Human-series-2000-2001-copper-enamel-158-x-555-x-32cm_fig2_353024302

Görsel 2.10: <https://sabinekuehnle.com/selected-works/female-metamorphosis>

Görsel 2.11: <https://www.world-architects.com/en/architecture-news/found/narcissus-garden>

Görsel 2.12: <https://lornafraser.co.uk/project/hybrids/>

Görsel 2.13: <https://lornafraser.co.uk/project/forth-flora-a-study-in-porcelain/>

Görsel 2.14: <https://jennifermccurdy.com/currentwork.shtml>

Görsel 2.15: <https://www.artsy.net/artwork/jennifer-mccurdy-gilded-water-lily-1>

Görsel 2.16: <https://www.ceramicsnow.org/jennifermccurdy/>

Görsel 2.17: <https://positjournal.com/2015/09/01/matt-mitros/#jp-carousel-2439>

Görsel 2.18: <https://positjournal.com/2015/09/01/matt-mitros/#jp-carousel-2449>

Görsel 2.19: <https://nomisart.carbonmade.com/billowing-pieces>

Görsel 2.20: <https://nomisart.carbonmade.com/petals>

Görsel 2.21: <http://seikowakasugi.com/?p=556&lang=en>

Görsel 2.22: <http://seikowakasugi.com/?p=556&lang=en>

Görsel 2.23: https://www.francesdoherty.co.uk/home/685430_red-protea.html

Görsel 2.24: https://www.francesdoherty.co.uk/framed-ceramic-wall-art/472040_framed-sea-thistle.html

Görsel 2.25: <https://tr.pinterest.com/pin/514958538613350288/>

Görsel 2.26: <https://tr.pinterest.com/pin/514958538613350285/>

Görsel 2.27: <http://www.shiyuanxu.com/fission.html>

Görsel 2.28: <http://www.shiyuanxu.com/wall-piece.html>

Görsel 2.29: <https://mustafatuncalp.com/en/selected-collections/>

Görsel 2.30: <https://mustafatuncalp.com/en/selected-collections/>

Görsel 2.31: https://www.yeniasya.com.tr/kultur-sanat/yolculugumun-izleri-seramik-sergisi-canakkale-de-acildi_338049

Görsel 2.32: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1020967>

Görsel 2.33: <https://ch.pinterest.com/pin/405746247654098596/>

Görsel 3.1: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)

Görsel 3.2: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)

Görsel 3.3: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)

Görsel 3.4: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.5: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.6: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.7: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.8: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.9: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.10: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.11: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.12: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.13: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.14: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.15: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.16: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.17: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.18: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.19: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.20: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.21: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.22: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.23: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.24: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.25: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.26: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.27: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.28: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.29: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.30: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.31: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.32: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.33: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)
Görsel 3.34: Ayşe Ceylan (Kişisel Arşiv)